

“Vi har ikke tro på at insatte skal ligge på cella sin”

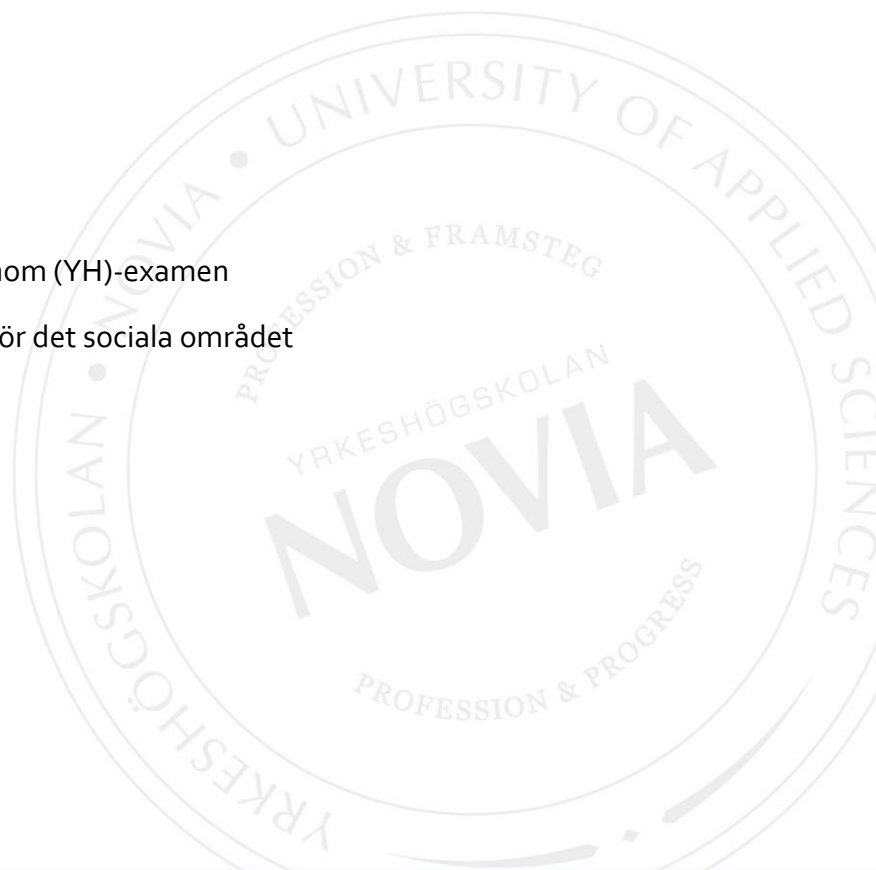
En kvalitativ studie i tillämpningen av konsekvenspedagogik och fysisk aktivitet vid det norska fängelset Leira

Caroline Sand

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Caroline Sand

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Kriminologi, missbruk och metodik

Handledare: Sonja Kurtén-Vartio & Ralf Lillbacka

Titel: "Vi har ikke tro på at insatte skal ligge på cella sin" - En kvalitativ studie i tillämpningen av konsekvenspedagogik och fysisk aktivitet vid det norska fängelset Leira

---

Datum 17.11.18 Sidantal 47

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med denna studie är att undersöka användningen av konsekvenspedagogik och fysisk aktivitet som en del av fängelset Leiras verksamhetsmodell, för att ta reda på dess inverkan på fången och fängelsemiljön. Studien undersöker på vilket sätt konsekvenspedagogiken kommer till uttryck på fängelset, samt hur fångar och fängelsepersonal upplever tillämpningen av den. Därtill undersöker studien även den fysiska aktivitetens betydelse vid Leira samt hur den påverkar fängelsemiljön och den enskilda fången.

För att besvara frågeställningarna utfördes en kvalitativ studie i form av intervjuer med fångar och fängelsepersonal vid det norska fängelset Leira. Därefter tillämpades en fenomenografisk analys för att tolka det insamlade materialet.

Leira står för ett medmänskligt bemötande av fångar och en tro på individens möjlighet att förändras och välja annorlunda. I studien framkom det att konsekvenspedagogiken uppskattades av fångar och fängelsepersonal, samt ansågs fungera som förberedelse inför livet ute i samhället efter frigivningen. Faktorer som framstod som speciellt viktiga och som ansågs påverka soningen positivt var den humanistiska människosyn som präglar Leira, prioriteringen av det individuella ansvaret samt möjlighet till meningsfull sysselsättning i form av ett arbete och olika former av fysisk aktivitet.

Språk: svenska

Nyckelord: konsekvenspedagogik, existentialism, fängelse, fysisk aktivitet, ansvar, social kompetens

---

BACHELOR'S THESIS

Author: Caroline Sand

Degree Programme: Social welfare, Vaasa

Specialization: Criminology, substance abuse and methodology

Supervisors: Sonja Kurtén-Vartio & Ralf Lillbacka

Title: "We don't believe that prisoners shall lay in their prison cell"- A qualitative study of the use of consequence pedagogy and physical activity at the Norwegian prison Leira

---

Date 17.11.18   Number of pages 47

Appendices 1

Abstract

The aim of this study is to investigate the use of consequence pedagogy and physical activity at a Norwegian prison, to examine its impact on inmates and the prison environment. This study examines how the consequence pedagogy is applied at the prison and how inmates and prison staff experience the use of consequence pedagogy. Furthermore, this study investigates the significance of the physical activity at Leira as well as its effect on inmates and the prison environment.

To answer the research questions a qualitative research method was applied, thus the data were obtained through interviews with prisoners and prison staff at the Norwegian prison Leira. Thenceforth a phenomenographical analysis was applied to interpret the data that had been collected.

Leira stands for a humane treatment of inmates and a belief in the individual's ability to change and choose differently. The results of this study indicate that the consequence pedagogy was appreciated by inmates and prison staff, as well as being considered to help inmates prepare for life in society after the release from prison. Factors that appeared as notably important and were considered to affect the time in prison in a positive way were the humanistic view of human nature that characterises Leira, the prioritization of the individual responsibility and the possibility to participate in meaningful activities in terms of a job and a variety of physical activities.

Language: Swedish

Key words: consequence pedagogy, existentialism, prison, physical activity, responsibility, social competence

---

Innehållsförteckning

1	Inledning och syfte.....	1
2	Konsekvenspedagogik.....	2
2.1	Konsekvenspedagogikens uppkomst	2
2.2	Konsekvenspedagogikens filosofiska utgångspunkter.....	3
2.2.1	Existentialism.....	4
2.2.2	Humanism och den humanistiska människosynen.....	5
2.3	Konsekvenspedagogikens uppbyggnad och innehåll.....	5
2.3.1	Det individuella ansvaret.....	6
2.3.2	En handlingsbaserad pedagogik.....	7
2.3.3	Tidsperspektiv	7
2.3.4	Moral och hållningar inom konsekvenspedagogiken.....	8
2.3.5	<i>Selv- dannelse</i>	9
2.3.6	Social handlingskompetens	9
2.3.7	Konsekvenspedagogikens teser	11
2.3.8	Kommunikationen och dialogens betydelse	12
2.4	Konsekvenspedagogikens metodiska underlag	12
2.4.1	Appell, anmodan och påbud	13
2.4.2	Konsekvensorientering och konsekvenspåpekning	13
2.4.3	Bortvisning.....	14
2.4.4	Konfrontation, konflikt och förändring.....	14
3	TAMU- Träningsskolens arbetsmarkedsuddannelser.....	15
3.1	Enheter och utbildningsområden.....	15
3.2	Resultat av verksamheten vid TAMU.....	16
4	Fängelset Leira	16
4.1	Tillämpningen av konsekvenspedagogik vid en kriminalvårdsanstalt.....	17
4.2	Konsekvenspedagogisk introduktionskurs och gruppverksamhet.....	18
4.3	Fångars upplevelse av konsekvenspedagogiken vid Leira	19
5	Fysisk aktivitet	19
5.1	Allmänna fördelar och nackdelar med fysisk aktivitet	20
5.2	Träning och motion ur ett kriminalvårdsperspektiv	21
5.2.1	Hälsoaspekter	21
5.2.2	Inverkan på fängelsemiljön	22
5.2.3	Sociala nätverk och integrering i samhället.....	23
6	Metoder och tillvägagångssätt	23
6.1	Metodval	24

6.2	Undersökningens genomförande.....	24
6.3	Dataanalysmetod.....	24
7	Resultat och analys.....	25
7.1	Intervjuer med fångar.....	25
7.1.1	Kännedom och åsikter om konsekvenspedagogik.....	26
7.1.2	Bemötande utav fängelsepersonalen.....	27
7.1.3	Åsikter om arbete vid Leira.....	28
7.1.4	Hållningar och konsekvenser.....	28
7.1.5	Ansvar och friheten vid Leira.....	29
7.1.6	Den sociala gemenskapen.....	30
7.1.7	Åsikter om fysisk aktivitet.....	31
7.2	Intervjuer med fängelsepersonal.....	32
7.2.1	Åsikter om arbetet.....	32
7.2.2	Tillämpningen av konsekvenspedagogik.....	33
7.2.3	Kunskap om konsekvenspedagogiken.....	34
7.2.4	Människosyn.....	35
7.2.5	Ansvar och frihet.....	36
7.2.6	Hållningar och konsekvenser.....	37
7.2.7	Social handlingskompetens.....	38
7.2.8	Konsekvenspedagogikens styrkor och svagheter.....	39
7.2.9	Fysisk aktivitet vid Leira.....	40
8	Diskussion.....	42
9	Kritisk granskning.....	43
	Källförteckning.....	45

Bilaga 1: Intervjuguide

1 Inledning och syfte

Både verksamheten och metoderna vid fängelset Leira skiljer sig från det traditionella inom kriminalvården, särskilt ur ett globalt perspektiv. Leira är ett unikt fängelse med tanke på dess tillämpning av konsekvenspedagogik och det konsekvenspedagogiska förhållnings-sättet innebär ett större ansvar och en ökad självständighet för fångarna, vilket står i kontrast till en soningsform präglad av en viss institutionalisering, makt och kontroll av fången som soningen vid en sluten anstalt ofta innebär. Utöver konsekvenspedagogiken prioriteras även fysisk träning vid Leira, vilket skiljer sig från flertalet fängelser där mångsidiga möjligheter till träning och motion inte alls är lika självklart. Dock är det viktigt att ta i beaktande att Leira är ett öppet fängelse, vilket naturligtvis innebär friare soningsförhållanden jämfört med en sluten anstalt med högre säkerhetsnivå och striktare regler.

Konsekvenspedagogiken är en pedagogik som fokuserar på handlingar och dess konsekvenser samt tror på varje människas möjlighet att utvecklas och förändras. Konsekvenspedagogiken lägger även stor vikt vid social handlingskompetens, vars syfte är att främja individens förmåga att fungera i diverse sociala sammanhang i samhället och att handla på ett sätt som anses vara acceptabelt i samhället. Den konsekvenspedagogiska inspirationen har fängelset Leira hämtat från Danmark utav pedagogikens grundare Jens Bay och Träningsskolens Arbejdsmarkedsuddannelser, en skola för marginaliserade ungdomar. Utöver konsekvenspedagogiken behandlas även den fysiska aktivitetens betydelse och inverkan på fången och fängelsemiljön. Den empiriska delen av examensarbetet består av en kvalitativ studie vid det öppna fängelset Leira i Norge, som undersöker tillämpningen av konsekvenspedagogik och fysisk aktivitet som en del av fängelsets verksamhetsidé och metoder.

Syftet med detta examensarbete är att undersöka konsekvenspedagogiken och den fysiska aktiviteten som en del av fängelset Leiras verksamhetsmodell, för att ta reda på dess inverkan på fången och fängelsemiljön. Frågeställningarna lyder som följande: På vilket sätt kommer konsekvenspedagogiken till uttryck på fängelset? Hur upplever fångar och fängelsepersonal användningen av konsekvenspedagogiken? Vilken betydelse har motion och träning vid Leira och hur påverkar det fängelsemiljön och den enskilda fången?

2 Konsekvenspedagogik

Enligt konsekvenspedagogiken ses varje människa som självständiga individer, med egna möjligheter till att utvecklas och förändras. Pedagogikens mål handlar om att förtydliga individens eget ansvar för sina handlingar genom uppmärksammandet av konsekvenserna. Varje människa väljer själv sina handlingar och måste därmed även ta ansvar över de konsekvenserna som handlingen resulterar i. Pedagogiken utgår ifrån att alla människor har en frihet att välja och en möjlighet att själva påverka sina liv. Den motsätter sig därmed det deterministiska tankesättet om att människans handlande och utveckling är förutbestämt. Den motsätter sig även uppfattningen att människan enbart styrs utav biologiska egenskaper och sociala omständigheter, som inte går att påverka. Dessa interdeterministiska tankegångar har ursprung i existentialismen, som motsätter sig synen att människans liv är förutbestämt, och att framtiden är något som hon inte kan påverka. Existentialismen lägger istället vikt på människans individuella frihet och ansvar, hennes val och handlingar, samt konsekvenserna av dessa. (Bay, 2005, s. 13–15, 53–54).

Enligt Bay (2005) bör en person inte definieras utifrån vad hen har gjort tidigare i livet, utan varje människa ska ses som en person som har möjligheten till att förändras och välja annorlunda. Med andra ord är människans sätt att vara, eller *være-måder* som Bay benämner det, något som är föränderligt. Vårt sätt att vara är inte konstant eftersom det är ett resultat av våra handlingar. Bay poängterar att även om det kan finnas många orsaker till diverse val i det förflutna, som resulterat i ett visst sätt att vara, finns det en fara med att stämpla personer eller tilldela personer egenskaper på grund av detta: ”*gør vi være-måder til en egenskab, er handlinger ikke valgt og kan derfor heller ikke fravælges*”. Bay menar att vårt sätt att vara därmed inte är definierat av medfödda egenskaper hos oss själva, som vi inte kan påverka, utan det är något som definieras av våra handlingar. Och därmed kan vi förändra vårt sätt att vara genom att välja annorlunda. (Bay, 2005, s. 161).

2.1 Konsekvenspedagogikens uppkomst

Konsekvenspedagogiken grundades och utvecklades i Danmark av Jens Bay, på TAMU, Træningsskolens arbejdsmarkedsuddannelser. Konsekvenspedagogiken uppkom i samband med reflektion över den allmänna och socialpedagogiska utvecklingen i samhället. Det fanns en strävan efter att utveckla en pedagogik som kunde utbilda och stöda ungdomar som hade någon form av sociala problem, och som hade hamnat utanför samhället eller riskerade att

göra det. Ungdomarna som man ville nå med den nya pedagogiken, hade olika typer av problematik. Det kunde handla om avbruten grundutbildning, kriminalitet, missbruk, ett utåtagerande och aggressivt beteende, samt diverse problem att anpassa sig till de sociala normerna och reglerna i samhället. Målet för den nya pedagogiken, var att utveckla en pedagogik där den sociala kompetensen och den personliga utvecklingen, var ett lika viktigt pedagogiskt mål som ämneskunskapen. En pedagogik där allmänpedagogik och socialpedagogik förenas, och både ämneskunskap och socialt lärande prioriteras. Syftet med att inkludera personlig utveckling och social kompetens i utbildningen, är att ge individen en ökad beredskap att klara av att hantera problematiska situationer som de möter i samhället och i det sociala samspelet med andra människor. (Bay, 2005, s.11–13).

Samhället har enligt Bay utvecklats från att vara kollektivt, till att bli allt mer individuellt. Ett samhälle där det kollektiva ansvaret till stor del har ersatts av ett individuellt ansvar. Utvecklingen har bidragit till en förändrad människosyn, där varje individs ansvar och frihet står i centrum, och allmänna normer och sociala regler är mindre synliga än tidigare. Det innebär att det idag är svårare än tidigare att veta hur man ska handla, när ramarna för detta blivit otydligare, menar Bay. Detta för med sig krav på varje enskild individ gällande socialt ansvar, självständighet och förmåga att hantera den individuella friheten. Därmed uppstod ett behov av en pedagogik som svarar på denna förändring i samhället. En pedagogik som anpassas till det ”individuella samhället”, där hantering av den personliga friheten och det individuella och sociala ansvaret ses som en kompetens och ingår som en viktig del i pedagogikens fokusområden. (Bay, 2005, s. 60–68).

2.2 Konsekvenspedagogikens filosofiska utgångspunkter

Konsekvenspedagogikens har hämtat inspiration från filosofin och har utgångspunkter i existentialistiska och humanistiska tankegångar. Konsekvenspedagogiken har inspirerats av flera olika filosofer och pedagoger, men den främsta och viktigaste inspirationen kommer från Jean-Paul Sartre och hans filosofiska arbete och tankegångar inom existentialismen. (Bay, 2005, s. 97–99).

Konsekvenspedagogiken utgår ifrån att alla människor har en individuell frihet och rätt att välja. Denna frihet innefattar även att människan är tvungen att välja. Att välja är dock inte alltid enkelt och ibland måste man välja mellan två oönskade alternativ. Men det finns alltid ett alternativ och vi är tvungna att välja. Även om vi avstår från att välja så är det ett val,

menar Bay. De valen vi tar, det vi gör i nuet, formar sedan vår framtid. Genom att välja annorlunda än tidigare finns möjligheten till förändring och en annorlunda framtid. (Bay, 2005).

Bay beskriver hur vår personliga utveckling dels beror på sociala och samhällsmässiga faktorer, dels på våra personliga förutsättningar och dels på sättet vi förhåller oss till dessa faktorer (Bay, 2005, s. 48). Hammerlin poängterar att även om det finns möjlighet att välja, så betyder det inte att valet är fritt från påverkan av miljön, vårt fysiska arv och den sociala kulturen vi lever i. Somliga saker kan man inte påverka eller välja bort och vi kan inte heller förneka att externa faktorer kan inverka på våra val och handlingar. (Hammerlin, 1997, s. 22–23). Men även om människan inte har makt över allt som sker i hennes liv, så kan hon trots det välja hur hon förhåller sig till sin verklighet och hur hon väljer att handla utgående från de alternativ hon har (Bay, 2005, s. 48).

2.2.1 Existentialism

Existentialismen är en filosofi som berör människans existens och som försöker förklara och finna svar på existentiella frågor. Flera filosofer har reflekterat över människans existens och bidragit till existentialismen med olika existensfilosofiska tankegångar. Lehtinen nämner bland annat Kierkegaard, Sartre, Heidegger, Jaspers, Marcel, Merleau-Ponty och Beauvoir som existentialistiska filosofer. (Lehtinen, 2013, s. 24-27).

Existentialismen bygger på en människosyn om att människan är fri och att hon själv kan välja hur hon hanterar sin frihet (Lehtinen, 2013, s. 35). Enligt Sartre (1946) är människan dömd till frihet, i den bemärkelsen att hon inte valt denna frihet och att hon är tvungen att välja. Varje människa måste välja sina handlingar och stå för deras konsekvenser. Det går inte att undvika att välja, eftersom människan alltid har ett val; också det att undvika att välja är ett val. (Lehtinen, 2013, s. 15, 62). Friheten innebär även ett ansvar och enligt existentialismen är människan själv ansvarig för vad hon är och vad hon skapar sig till. Människan har ett stort ansvar eftersom hon förutom ansvaret över sig själv också har ett ansvar för sina medmänniskor, och för hela mänskligheten. (Sartre, 1946, s. 33–35).

Det unika med människans existens är enligt existentialismen att hon har frihet att skapa sin egen framtid genom sina egna val. Också när människan följer givna normer eller roller i samhället utan att reflektera över det, så gör hon ett val att följa dem. (Lehtinen, 2013, s. 48). Sartre beskriver att människan skapar sig själv, i den bemärkelsen att människan inte är något

från början, utan hennes existens definieras av hennes handlingar. Människan är det hon gör sig till, och ingenting annat. Människan är enligt Sartre det som hon visar sig vara, vilket hon i sin tur visar genom sina handlingar. Han beskriver att det inte finns några ursäkter, utan att individen själv är ansvarig över sin existens och sitt handlande. Sartre menar även att det alltid finns en möjlighet för människan att förändras genom att handla annorlunda. (Sartre, 1946, s. 31, 67).

Bay hävdar att en människa väljer sitt sätt att vara, men att hen inte väljer sitt varande, sin existens. Bay tar i sin tolkning av existentialismen hänsyn till att människan påverkas av biologiska, sociala och samhällsliga faktorer. Han poängterar att även om vi inte har valt alla omständigheterna runt omkring oss, så kan vi välja hur vi förhåller oss till vår situation. Individen har således själv makten att bestämma vad hen vill göra utgående från sina förutsättningar. (Bay, 2005, s. 106).

2.2.2 Humanism och den humanistiska människosynen

Grundprinciperna i den humanistiska människosynen är att människan har ett medfött jag och ett medfött värde, att varje människa är unik och har en personlighet, samt att människan i grunden är god. Enligt humanismen är ingen människa mer värdefull än någon annan, eftersom alla människor har lika värde, och därmed bör människan ha vissa grundläggande rättigheter. Människan anses vara fri och ha makt att styra sitt liv, även om hon påverkas av olika faktorer så som miljön omkring henne. Andra människor, uppfostran och ekonomi kan vara sådana faktorer. Enligt humanismen har människan ett förnuft samt en förmåga till logiskt tänkande. Humanismen utgörs även av en framtidsoptimism samt medmänsklighet och människan anses kunna kontrollera sin framtid och klara av svårigheter i livet genom att använda sig av sitt förnuft. (Thorsén, 2008, s. 56–61).

2.3 Konsekvenspedagogikens uppbyggnad och innehåll

Konsekvenspedagogiken baserar sig på en humanistisk människosyn och ser människan som en helhet. Denna helhetssyn på människan påverkar också synen på inläring och utbildning, och därmed är det inte bara ämneskunskap och yrkeskunskap som prioriteras i konsekvenspedagogiken. Praktiska färdigheter så som handling, kommunikation och interaktion är en stor del av den pedagogiska insatsen. En annan viktig del av pedagogiken är sociala färdig-

heter och personlig utveckling, vilka prioriteras som lika viktiga färdigheter som de praktiska och teoretiska kunskaperna. (Hammerlin, 1997, s. 9–17).

2.3.1 Det individuella ansvaret

Konsekvenspedagogiken och existentialismen beskriver människans frihet, och poängterar även att denna frihet innebär ett ansvar. Bay beskriver varje individs behov och rättighet, men också plikt, att ta ansvar över sitt handlande och sin tillvaro. Detta innebär att varje person har ett individuellt ansvar över sig själv och sitt liv. Ett ansvar för sina beslut och sina handlingar, men även ett ansvar för sina handlingars konsekvenser. Bay menar att individen själv har ansvaret för sin framtid, samt den inläring, de val och handlingar som skapar grunderna för den. (Bay, 2005).

Bay poängterar även vikten av att också de människor som har svårigheter att anpassa sig till samhället, bemöts med krav och förväntningar i likhet med övriga människor i samhället. Istället för att institutionalisera de personer som har personliga och sociala utmaningar eller problem, bör dessa personer ses som ansvariga personer som samhället förväntar sig någonting av. (Bay, 2005, s. 41). Genom att ställa krav uttrycker man en förväntning på personen och en tro på deras förmåga och individen ses därmed som en person med möjlighet till att förändra sitt beteende och som en person med egna resurser (Kurtén-Vartio, 2005, s. 117).

Bay beskriver elever på TAMU, som är villiga att agera ansvarsfullt när de blir respekterade och uppfattade som ansvariga personer. Eleverna uppnår en förståelse över att de har ansvaret för sina egna handlingar och därmed också de positiva eller negativa konsekvenser som följer. Eleven har själv ansvaret för sin framtid och om de vill uppnå ett mål och ändra riktning i livet så ska de handla därefter. För att uppnå en förändring går det inte att fortsätta att göra det man tidigare har gjort och förvänta sig ett annat resultat. De konflikter som sedan möjligtvis uppstår till följd av de kraven och förväntningarna utnyttjas till att lära sig något, och konflikterna ses därmed som en möjlighet till utveckling och förändring. En konflikt uppfattas av denna orsak inte som något negativt inom konsekvenspedagogiken. Om man tystar ner eller ignorerar en konflikt, eller om det inte finns pedagogisk tillgång till en förståelse och lösning av konflikterna upplevs de dock ofta som ett problem istället för en utmaning som leder till utveckling. (Bay, 2005, s. 41-45, 58).

2.3.2 En handlingsbaserad pedagogik

Konsekvenspedagogiken baserar sig på uppfattningen att det är genom handlingen som man visar man vem man är. Människan väljer sina handlingar och därmed väljer hon även sina konsekvenser. Konsekvenspedagogiken utgår ifrån att människan lär sig genom konsekvenser, som i sin tur är en logisk följd av en handling. (Bay, 2005).

För att öka möjligheten att möta konsekvenser och ta lärdom av dem krävs det att den pedagogiska miljön är kopplad till en praktisk tillvaro där det finns rum att handla. Individerna ska kontinuerligt utmanas till att reflektera över handlingens betydelse för sig själv och för andra, i varje situation. (Kjær & Sørensen, 2017, s. 20). En utbildning eller verksamhet som grundar sig på konsekvenspedagogik bör därmed till stor del vara praktiskt baserad, men även av den orsaken att det anses vara den mest effektiva inlärningsformen enligt Bay. Pedagogikens praktiska fokus kan ytterligare förklaras genom att hänvisa till det faktum att pedagogiken ursprungligen riktar sig till ungdomar som inte har gynnats av det teoretiska skolsystemet (Bay, 2005, s. 43). Den pedagogiska miljön bör som nämnt bygga på praktiska inlärningsformer, vilka tillämpas genom diverse aktiviteter som kräver handling. Att de praktiska arbetsuppgifter utförs i en social gemenskap är väsentligt för att möjliggöra interaktion med andra människor på ett naturligt sätt. (Hammerlin & Larsen, 1997, s. 33). Denna typ av arbetsgemenskap har även fördelar i form av att den kan förbättra individens självkännet och bidra med social träning (Hammerlin, 1997, s. 11).

2.3.3 Tidsperspektiv

Konsekvenspedagogiken strävar efter att skapa förutsättningar för människor att handla annorlunda i framtiden, än de har handlat tidigare. Våra handlingar sker i nutid, medan konsekvenserna av våra handlingar uppkommer i nuet och i framtiden. Tidsperspektiven som prioriteras inom konsekvenspedagogiken är därmed nutiden och framtiden. Inom konsekvenspedagogiken läggs det inte så stor vikt på dåtiden och vad en person har gjort tidigare i sitt liv, utan istället fokuserar man på det som man kan påverka, nämligen nuet och framtiden. (Bay, 2005, s. 53–57). Det som har betydelse enligt konsekvenspedagogiken är hur personen väljer att handla i nuet, poängterar Hammerlin: *”Vi mener at det ikke så mye er et spørsmål om hva den enkelte har gjort; vi er mer opptatt av hva man gjør med det man har gjort”* (Hammerlin, 1997, s. 21). Det går inte att ändra på det som har varit, men man

kan förändra hur man handlar i nutiden, och därmed förändra framtiden (Bay, 2005, s. 53–54).

Men även om konsekvenspedagogiken fokuserar på nuet och framtiden så betyder det inte att teorin avsäger sig det faktum att dåtiden har en viktig betydelse för individens utveckling. Människan påverkas av miljön runt omkring sig, och det går inte att förneka att sociala, kulturella och materiella faktorer har en betydelse när det gäller en individs personlighetsutveckling. För att förstå en person är det viktigt att känna till hela personen och inte bara delar av personen, men däremot ska dåtiden inte användas till bortförklaringar för individens beteende. Dåtiden ska inte heller hänvisas till för att göra individen till ett offer av omständigheterna utan möjlighet att påverka sin situation, eftersom detta utgör ett hinder för personens utveckling. Enligt Hammerlin och Larsen ingår dåtiden, men även framtiden, i nuet. Dåtiden eftersom det har lett oss till nuet genom de val vi har tagit tidigare, och vi kan lära oss något av den. Framtiden eftersom det vi väljer i nuet påverkar framtiden. Hammerlin och Larsen poängterar att både nutiden, framtiden och dåtiden är väsentliga och viktiga att ha i åtanke när vi tar beslut för att kunna ta förnuftiga val. Att ta dåtiden och framtiden i beaktande i beslutsprocessen innebär att ta lärdom av det som varit men samtidigt även reflektera över vad vi genom våra handlingar vill uppnå i framtiden. (Hammerlin & Larsen, 1997, s. 34-37).

2.3.4 Moral och hållningar inom konsekvenspedagogiken

Konsekvenspedagogiken menar att vår moral kommer till uttryck genom handlingen. Moralen för pedagogiken bygger på tre grundläggande saker; begrundan, konsekvens och förpliktelse. Till moralen hör därtill att kunna sätta sig in i andras situation, att lyssna och visa intresse. Begrundan innebär att pedagogen vid kritisering av individens handlingar alltid bör hänvisa till den konkreta situationen med ett exempel eller en förklaring, som tydliggör varför handlingen kritiseras. Det är nämligen ur konsekvenspedagogisk synvinkel omoraliskt att framställa åsikter om andra utan att kunna dokumentera dessa eller komma med fakta som stöder dessa påståenden. Moralen när det gäller konsekvenser är att alla i liknande situationer ska behandlas likvärdigt och därmed gäller samma konsekvenser för alla, oavsett vilken individ det handlar om. Personlig förpliktelse innebär att det som gäller för andra, gäller också för en själv. Följaktligen är de konsekvenspedagogiska hållningarna och reglerna något som gäller för alla, även pedagogen. (Bay, 2005, s. 139–141).

I den sociala världen som utgör vårt samhälle finns normer och värderingar som varje individ bör lära sig att förhålla sig till och handla utifrån, poängterar Bay. Vidare beskriver Bay konsekvenspedagogikens roll i att tydliggöra dessa sociala villkor. Om de sociala villkoren är otydliga är det svårt att veta vad som är tillåtet och vad som är förbjudet. Konsekvenspedagogiken förespråkar en tydlig struktur samt användningen av hållningar framom regler. Detta innebär att tillämpningen av pedagogiken utgörs av vissa gemensamma principer, ramar och förhållningssätt som kallas för hållningar. Pedagogerna utgår därmed från en gemensam människosyn och ett gemensamt förhållningssätt, när de tar ställning till olika situationer och handlingar. Hållningarna är riktningvisande och fungerar som ett pedagogiskt verktyg som beskriver vad som är accepterat och vad som inte är tillåtet. Handlingar och dess konsekvenser har individen ansvar över, men det är pedagogikens uppgift att skapa ramar och hållningar som gör det möjligt att handskas med den frihet och ansvar som dagens samhälle innebär. (Bay, 2005). Hållningarna ska vara så pass tydliga att individen förstår dem och kan välja att handla för eller emot dem (Bay, 2008).

2.3.5 *Selv-dannelse*

Bay (2005, s. 105) påpekar att människan skapar och utvecklar sig själv i växelverkan med den sociala verklighet hon lever i. Inom konsekvenspedagogiken används begreppet *selv-dannelse*, när man hänvisar till den process där individen ska erhålla en ökad förståelse om sig själv och sitt förhållande till omvärlden. Denna process skapar förutsättningar för att individen ska bli självständig och uppnå en förståelse för den sociala världen. (Kjær & Sørensen, 2017, s. 30). Enligt konsekvenspedagogiken lär och utvecklar individen sig själv genom de hållningar, krav och förväntningar som den pedagogiska världen innebär. Pedagogiken strävar efter att skapa förutsättningar för att varje individ ska kunna lära sig själv, och utveckla de färdigheter som krävs för att fungera självständigt i samhället i växelverkan med andra människor. Metoden genom vilket *selv-dannelsen* uppnås är social handlingskompetens. (Bay, 2005, s. 146–147).

2.3.6 *Social handlingskompetens*

Människan är en social varelse som har ett behov för gemenskap med andra människor. För att ingå och fungera i det sociala sammanhanget som samhället utgör behövs en viss social kompetens samt ett beteende som accepteras av övriga människor i samhället. Allmänt

accepterade normer bildar grunden för den sociala inläringen och den sociala handlingskompetensen. Den sociala handlingskompetensen speglar därmed samhällets krav och förväntningar och Bay poängterar att en person med bristfällig social kompetens riskerar att hamna utanför samhället. Konsekvenspedagogiken lägger stor vikt vid den sociala handlingskompetensen och beskriver den som avgörande för hur det kommer att gå för individen senare i livet. (Bay, 2005). Därmed bör merparten av de konsekvenspedagogiska aktiviteterna utföras i en social gemenskap, för att främja det sociala lärandet (Hammerlin & Larsen, 1997, s. 37). Detta sker på ett naturligt sätt bland annat i en arbetsgemenskap (Hammerlin, 1997, s. 11).

Bay (2005) beskriver hur individens sociala identitet och självbild formas i samverkan med andra, och även kommer till uttryck och får sin mening genom relationerna till andra. Individens självbild och sociala identitet kan därmed stärkas genom social praktik och interaktion med andra människor (Hammerlin, 1997, s. 11). Det sociala lärandet innebär att i samverkan med andra människor lära sig aktuella värderingar och hållningar som gäller i samhället, vilket innebär att lära sig färdigheter som behövs i sociala situationer, att anpassa sitt sätt att vara samt att ta ansvar över sin sociala tillvaro (Hammerlin, 1997, s. 14). Konsekvenspedagogikens uppgift är att skapa synliga och konkreta ramar för det sociala samspelet för att vägleda individer med bristfällig social handlingskompetens. Målet med den sociala handlingskompetensen är att individen ska uppnå en kompetens att handla i enighet med samhällets normer och regler samt fungera i diverse sociala sammanhang i samhället. För att förbättra sin sociala handlingskompetens bör individen lära sig att hålla avtal, att hantera konfliktsituationer samt lära sig att kunna anpassa sig till det som situationen kräver. (Bay, 2005, s. 37-44).

Den sociala handlingskompetensen indelas i ett antal olika handlingsorienterade begrepp som har bildats för att tydliggöra för individen vad den sociala handlingskompetensen innebär. Enligt konsekvenspedagogiken äger individen själv sina handlingar och sitt beteende och målet är att öka individens förmåga att ta rätt val, så att personen kan välja en sådan riktning som de önskar i livet. Detta förutsätter en förmåga av *självbestämmande*, vilket innebär att lära sig att komma underfund med vad man vill, kan och ska göra. Konsekvenspedagogiken uppmuntrar till *självhjälp* och målet är att personen ska kunna hjälpa sig själv med stöd och vägledning av omgivningen. Individen ska lära sig att vara självständig och att ta *ansvar* för sina val och sin livssituation. *Trovärdighetsprincipen* är en annan del av den sociala handlingskompetensen, vilket påpekar vikten av att hålla avtal och regler samt det faktum att det är ett sammanhang mellan det som sägs och görs.

Samarbetsvilja, mottaglighet och tolerans i sin tur är grundläggande för ett socialt samspel, utbildning och arbetsliv. Målet med denna del av den sociala handlingskompetensen är att motverka självcentrering, att uppnå tolerans för mänskliga skillnader och olikheter samt öka förmågan till samarbete och social interaktion med andra människor. Mottagligheten innebär en förståelse för nödvändigheten samt fördelarna med att vara öppen för nya kunskaper och perspektiv. Konsekvenspedagogiken strävar även efter att med pedagogiska metoder bryta ett respektlöst beteende och uppnå en förändring, med målet att personen ska bemöta andra människor med *respekt*. (Bay, 2005, s. 38-40, 150-151).

2.3.7 Konsekvenspedagogikens teser

Till konsekvenspedagogiken hör sju teser som fungerar som riktlinjer för hur pedagogikens metoder kan tillämpas i praktiken. Teserna berör både individuella och sociala aspekter samt handling och konsekvens. Teserna benämns som social interaktion, det individuella, om att vilja något, handlingens betydelse, konsekvens och straff, logik och konsekvens samt situationens betydelse. (Bay, 2005, s. 154–168).

Den sociala interaktionen har en viktig betydelse i tillämpningen av pedagogiken, eftersom pedagogiken fokuserar på social inläring, med målet att individen ska erhålla en social handlingskompetens. Med det individuella menas de pedagogiska metodernas fokus på individen, och det faktum att individen själv äger sitt handlande och sätt att vara. I konsekvenspedagogiken är handlingen centralt, och det som människan visar genom handlingen betonas framom orsaker eller förklaringar. Varje handling har sin bakgrund i ett beslut, och beslutet handlar om en vilja att uppnå något eller att undvika något. En annan aspekt är att det inte går att uppnå mer än vad individens vilja räcker till, och därmed kommer vi in på tesen om att vilja något. Individen stöds och uppmuntras till att reflektera över sig själv och vad hen vill uppnå, och kanske välja något annat än hen tidigare har gjort. Endast individen själv kan förändra sig, genom att välja annorlunda. Och för att göra det krävs en vilja hos individen, att ta andra val än tidigare. (Bay, 2005, s. 155–162).

Tesen om konsekvens och straff beskriver vikten av att konsekvenserna görs till en del av inläringen. Konsekvensen ska vara logisk och känd på förhand, för att bidra till inläring och ökat ansvarstagande. Är konsekvensen inte känd på förhand så är inte konsekvensen vald, utan då handlar det istället om ett straff, poängterar Bay. När konsekvenserna är kända på förhand så är individen ansvarig för sina handlingar och även sina konsekvenser, eftersom

hen har valt dessa själv. Konsekvenserna ska även bygga på logik, och vara en logisk följd av handlingarna. Det innebär att samma konsekvens gäller för alla i situationer av samma art, oberoende vilken orsak eller förklaring individen har. Vid bedömning av en handling, ska situationen beaktas utan förutfattade meningar, antaganden eller moraliserande åsikter. (Bay, 2005, s. 162–168).

2.3.8 Kommunikationen och dialogens betydelse

Kommunikation och dialogen mellan pedagogen och individen är en central del av konsekvenspedagogiken och en fungerande och fortlöpande dialog är en förutsättning för att de pedagogiska metoderna ska kunna tillämpas (Bay, 2005). Genom dialogen kan pedagogen informera och vägleda individen, ge respons och uppmåna till reflektion. Pedagogen använder sig gärna av frågor för att synliggöra problem och få individen att reflektera och till följd av detta eventuellt komma igång med en förändringsprocess. I dialogen tas såväl positiv som negativ kritik upp gällande individens handlingar och utveckling. Samtalen används därmed inte endast i syftet att synliggöra problem och uppmåna till en förändring. Genom samtalen vill man även göra personen medveten om de positiva framstegen och förändringen som de har gjort. Pedagogen är varken bestraffande eller moraliserande, utan fokuserar på att berätta hur de upplever personens handlingar samt diskutera olika handlingsalternativ och dess konsekvenser. Pedagogen har till uppgift att genom dialogen spegla och vägleda personen, men det är personen själv som väljer sina handlingar. (Kurtén-Vartio, 2005, s. 120–122, 145). Hammerlin och Larsen beskriver fördelningen av ansvar mellan pedagogen och individen och poängterar följande: *”Det er personen selv som skal velge handling, men dersom han ikke kjenner konsekvensene, bør disse påpekes av fagpersonen”* (Hammerlin & Larsen, 1997, s. 34).

2.4 Konsekvenspedagogikens metodiska underlag

Konsekvenspedagogiken utgörs av ett antal olika metoder. Dessa metoder beskrivs enligt hur de tillämpas vid skolan TAMU i Danmark. Valet av vilken metod som pedagogen använder sig av beror på handlingen, individen och den situationen som gäller. Även situationen eller handlingens allvar samt tidigare åtgärder inverkar på vilken metod som används. (Bay, 2005).

2.4.1 Appell, anmodan och påbud

Appell, anmodan och påbud är metoder som används när situationen är sådan att det bör sättas igång en process för ett förändrat beteende hos individen. Appell är ett personligt samtal, med målet att få igång en dialog och kan ses som det första steget i konfronteringen av en individ som inte efterlever de konsekvenspedagogiska hållningarna. Genom dialogen uppmärksammar pedagogen individen om de hållningar som gäller, individens sätt att vara och möjliga konsekvenser som kan uppstå om hen inte ändrar sin riktning. Första steget är en överenskommelse där pedagogen och individen enas om att individen till exempel väljer att fortsätta med sin utbildning och därmed väljer att i fortsättningen leva upp till de kraven som utbildningen innebär. Ifall ingen förändring sker så är följande steg en anmodan om en förändrad utveckling. Genom ett kort samtal uppmanar pedagogen individen att förändra sitt sätt att handla och påminner om den tidigare överenskommelsen. Följande steg är ett påbud, ett tydliggörande av sambandet mellan det som krävs, och det som görs. Påbudet består liksom appell och anmodan av ett personligt samtal, men med fokus på konsekvenserna som kommer att följa om personen inte förändrar sitt handlande. Vill eleven fortsätta med sin utbildning så ska eleven välja att handla enligt skolans principer. Väljer man annorlunda så visar det att man inte väljer utbildningen utan istället väljer något annat. Målet med påbudet är att sätta igång en förändringsprocess hos individen och skapa en grund för förändring. (Bay, 2005, s. 173-180).

2.4.2 Konsekvensorientering och konsekvenspåpekning

Konsekvensorienteringen handlar om att uppmärksamma individen om hur andra människor uppfattar situationen och få personen att se sig själv med andras ögon. Målet är att få individen att se sambandet mellan handling och konsekvens, samt kunna förutse och förstå olika handlingsalternativs konsekvenser, även de långsiktiga konsekvenserna i framtiden. Det handlar även om att göra individen medveten om att konsekvenserna är en direkt följd av de egna handlingarna. Konsekvenspåpekning innebär att synliggöra behovet av att individen förändrar sitt sätt att handla. Pedagogen sätter tydliga gränser och fastslår vad konsekvenserna kommer att bli om individen inte förändrar sitt sätt att handla. Personen är då fri till att välja att fortsätta eller att sluta med sitt nuvarande handlingsmönster, och måste ta ansvar för sitt val att handla, genom konsekvenserna som följer. Konsekvenspåpekning används

som metod när det krävs en omedelbar bromsning av ett negativt handlingsmönster. (Bay, 2005, s. 176-180).

2.4.3 Bortvisning

Bortvisning är ytterligare en av metoderna inom konsekvenspedagogiken. Bortvisningen är en konsekvens till följd av nolltolerans för missbruk, kriminalitet eller fysiskt våld. På TAMU, skolan där konsekvenspedagogiken uppkommit och tillämpas än idag, använder man sig av en tidsbegränsad bortvisning som varar i en till tre veckor. Bortvisningen är inte ett straff, utan en konsekvens som eleven själv har valt när hen har valt en handling som strider mot skolans regler. Orsaken till en tidsbegränsad bortvisning och inte en slutgiltig bortvisning förklaras genom att skolan säger nej till elevens handlingar, men inte till dem som personer. Därför har de möjlighet till att komma tillbaks och fortsätta sin utbildning om de ändrar sitt handlingsmönster. Med bortvisningen vill man få individen till att erkänna sin handling och ta ansvaret för den. Bortvisningen är en klar markering om att missbruk, kriminalitet och våld inte accepteras. Ifall bortvisningen utförs på grund av en kriminell handling så krävs det även att eleven själv anmäler sig själv och den kriminella handlingen till polisen, innan personen har möjlighet att kunna återgå till skolan. (Bay, 2005, s. 181–183).

2.4.4 Konfrontation, konflikt och förändring

Konfrontation, konflikt och förändring är en metod med utgångspunkt i individens sätt att vara. Denna metod bör inom konsekvenspedagogiken betraktas som en allmän pedagogisk insats. Till motsats till de övriga metoderna riktar sig denna metod mera till personens inre och en individs sätt att vara. Metoden tar inte utgångspunkt i individens enkljda handlingar utan mer i deras sätt att vara. Det som ligger till grund för denna metod är det som inte är synligt och som kunde kräva att uppmärksammas och synliggöras. Denna metod används när individen uppvisar ett visst beteende, utan att detta beteende i samtal kan hänvisas till handlingar på ett tydligt sätt. Beteenden som det kan handla om är likgiltighet, ironi eller en misstanke om något. En förändring kan uppnås genom konfrontation som leder till en inre konflikt hos individen, med följden att hen får reflektera över sig själv och sina mål. (Bay, 2005, s. 185–187).

3 TAMU- Træningsskolens arbejdsmarkedsuddannelser

Træningsskolens arbejdsmarkedsuddannelser, eller förkortat TAMU, är en skola i Danmark som utvecklats för att stöda ungdomar som inte nås av övriga pedagogiska instanser. Detta är skolan där konsekvenspedagogiken utvecklats och än idag är konsekvenspedagogiken den pedagogiska metod som används. (Bay, 2005).

Målgruppen vid TAMU består av arbetsföra unga vuxna, som inte har möjlighet att få ett arbete eftersom de inte uppfyller kraven på utbildning och kraven på arbetsmarknaden. Det handlar om personer som har anpassningssvårigheter, som saknar andra möjligheter till utbildning, som står utanför arbetslivet och som riskerar att marginaliseras. Bland de som söker sig till TAMU för att få en utbildning, finns elever som har erfarenhet av missbruk, kriminalitet och långtidsarbetslöshet, men även elever med en bristande social kompetens. För att bli antagen som elev på utbildningen krävs det en önskan och vilja om att förändras och en vilja att uppnå en utbildning och i framtiden ett arbete. (Kurtén-Vartio, 2005, s. 49-51). En utbildning på TAMU innebär en möjlighet lösa en del av de problem som kan utgöra ett hinder för att inkluderas och vara en del av samhället, till exempel kriminalitet, missbruk eller sociala anpassningsproblem. Målet med en utbildning på TAMU är att eleven ska erhålla den erfarenhet och kompetens som främja elevens möjligheter till sysselsättning efter genomförd utbildning. (Bay, 2005).

TAMU erbjuder unga människor en möjlighet att förändra sin livsstil genom att erhålla en utbildning och lära sig att ta ansvar. På TAMU lär sig eleverna att ta konsekvenserna som följer deras handlingar, och får samtidigt möjlighet att lära sig av sina felsteg. För att ge ungdomarna inblick i hur arbetsmarknaden ser ut och vilka krav som ställs där, bemöts eleverna på TAMU med motsvarande krav som i arbetslivet. (Kurtén-Vartio, 2005, s. 48-49, 159). Det är viktigt att eleverna uppnår en förståelse för att de i framtiden kan välja att handla annorlunda än tidigare (Hammerlin, 1997, s. 5-6).

3.1 Enheter och utbildningsområden

Målsättningen är att eleverna vid TAMU ska utbildas med fokus på arbetslivet och de krav som arbetsmarknaden ställer. Eleverna lär sig yrkesmässiga och sociala färdigheter som de har nytta av i arbetslivet. Med hjälp av handlingsorienterad inläring blir eleverna utbildade inom ett praktiskt arbete. Under sin utbildning vid TAMU har eleverna verkliga arbetsuppgifter och kunder, samt får lön för sitt arbete. (Kurtén-Vartio, 2005, s. 53). De nio olika

utbildningsområdena utgörs av fastighetsskötsel, trädgårdsarbete, lantbruk, köksarbete, metallindustri, städning, textilarbete, transport och träindustri (TAMU, u.å). Urvalet av utbildningsområdena motiveras av att det enligt konsekvenspedagogiska principer bör handla om ett praktiskt arbete, ett arbete som finns på arbetsmarknaden samt ett arbete som bidrar med tillräcklig mängd arbetsuppgifter i skolan och inom arbetslivet (Kurtén-Vartio, 2005, s. 57).

3.2 Resultat av verksamheten vid TAMU

En studie utförd av Rambøll, undersöker hur stor del eleverna vid TAMU som har kommit in i arbetslivet eller börjat studera, efter att de har fullfört en arbetsmarknadsutbildning vid TAMU. Studien visar att elever som fullgör sin utbildning på TAMU har en högre sysselsättningsgrad än kontrollgruppen med ungdomar som inte har varit elever på TAMU. Resultatet visar att arbetsmarknadsutbildningen påverkar positivt på sysselsättningsgraden, och när det gäller att få arbetslösa unga människor in i arbetslivet. Effekten visar sig från och med 1 år efter påbörjad utbildning, och håller i sig flera år längre fram i tiden efter avslutad utbildning vid TAMU. (Rambøll, 2016, s. 2–11).

Även en annan studie angående verksamheten vid TAMU kommit fram till att den konsekvenspedagogiska arbetsmarknadsutbildningen har lyckats hjälpa unga människor att utbilda sig och att komma sig in på arbetsmarknaden. Kurtén-Vartio beskriver hur arbetsmarknadsutbildningen påverkat många elever genom att bidra till en förändrad inställning till arbete och syn på sig själva, samt ett förändrat sätt att tänka och handla i vissa situationer. Studien visar även på en positiv påverkan när det gäller förändring av elevernas förhållande till missbruk och kriminalitet. (Kurtén-Vartio, 2005, s. 151–157).

4 Fängelset Leira

Leira är en fängelseavdelning med låg säkerhetsnivå som hör under Trondheim kretsfängelse i Norge. Ett norskt fängelse med låg säkerhetsnivå benämns även som ett öppet fängelse. Det som skiljer ett öppet fängelse från en sluten anstalt är framförallt säkerhetsnivån och sättet man kontrollerar fångarna, eftersom ett öppet fängelse innebär en friare soningsform. Inom fängelseområdet kan fångarna dela rum eller hus med andra fångar och låses inte in i

celler. Syftet med öppna fängelser är att uppnå en smidigare och mer successiv övergång från soningen vid en sluten anstalt till livet ute i samhället. Vanligtvis avtjänar fången första delen av sitt straff på en sluten anstalt innan en överföring till ett öppet fängelse kan beviljas för slutet av soningstiden. (Kriminalomsorgen, u.å.).

Fängelset Leira har utvecklat sin egen verksamhetsfilosofi utgående från konsekvenspedagogiken. Grundaren av Leira, Roar Moholdt, har tillsammans med personal på fängelset vidareutvecklat och anpassat konsekvenspedagogiken till fängelsets verksamhet. (Kurtén-Vartio, 1999, s. 69). Leira är en kontraktavdelning, vilket innebär att fångarna som avtjänar sitt straff vid Leira skriver under ett kontrakt om att vara drogfri och nykter under soningen och även vid permissioner. Ifall kontraktet bryts så leder det till konsekvenser. Konsekvenserna kan vara allt från indragna aktiviteter och permissioner till bortvisning. Bortvisningen från Leira innebär att fången i överförs till en sluten fängelseanstalt med högre säkerhetsnivå. Efter tre månader på ett slutet fängelse har fången möjlighet att återvända till Leira. (Fridhov & Hammerlin, 1994, s. 2).

Inom konsekvenspedagogiken prioriteras social kompetens samt arbetsträning (Bay, 2005). Social träning är därmed en viktig del av Leiras verksamhet och därmed är både fritiden och arbetsverksamheten upplagd för att bidra till social träning. Det är även arbetsplikt vid fängelset vilket innebär att alla fångar bör arbeta eller studera. Arbetet bör vara meningsfullt och resultatet av arbetet ska vara synligt och till nytta för någon eller något. Samma principer och regler gäller som vid en vanlig arbetsplats ute i samhället, arbetet är heltid och fångarna får lön för sitt arbete. Det satsas även på fysisk träning vid fängelset och fångarna både uppmanas till och har möjlighet att utöva olika former av fysisk aktivitet regelbundet. (Fridhov & Hammerlin, 1994, s. 5–7).

4.1 Tillämpningen av konsekvenspedagogik vid en kriminalvårdsanstalt

Larsen (2001) menar att det inom alla fängelser är viktigt att anstalten har en miljö som innebär ett socialt samspel och motsvarande förväntningar, krav och regler som gäller övrigt för vuxna människor i samhället. Ett fängelse som tillämpar konsekvenspedagogik bör därtill utformas av en miljö som präglas av öppenhet och respekt för individen, erbjuder valmöjligheter och har tydliga och förutsägbara konsekvenser. Det är ur konsekvenspedagogisk synvinkel av stor vikt att miljön ger utrymme till att lära sig att ta ansvar, fatta självständiga beslut, bli konsekvensmedveten och att förbättra sin sociala

kompetens. Larsen poängterar att det i fängelset inte är möjligt att styra sitt liv på samma sätt som ute i samhället, men att det ändå innanför fängelsets ramar och regler kan tillrättaläggas för en miljö med möjligheter till egna val och ansvarstagande. Utöver det tidigare nämnda uppger Larsen även kommunikation, personlig vägledning samt konfrontation som viktiga byggstenar vid tillämpningen av ett konsekvenspedagogiskt arbetssätt på ett fängelse. (Larsen, 2001, s. 9–10).

Leira har sedan starten tillämpat konsekvenspedagogik, och väljer att ge fångarna en märkbar personlig frihet och ansvar över sin tillvaro (Steiro, Johansen, Andersen & Olsvik, 2013, s. 105). Den rådande människosynen vid Leira är, i likhet med den konsekvenspedagogiska människosynen, att människan är fri och självständig. Därmed kan hon välja sina handlingar och måste även stå för konsekvenserna av dem. Människosynen utgörs av en tro på att människans beteende kan förändras med hjälp av konfrontation och ansvarstagande. (Fridhov & Hammerlin, 1994, s. 19). Individens värde definieras inte av handlingar i det förlutna, utan det som har betydelse är hur individen väljer att handla i nuet. Förhållnings-sättet innebär en tro på att fången kan välja annorlunda och därmed förändras. (Bay, 2005). Fångarna ses som ansvariga människor och bemöts med samma krav som andra människor ute i samhället (Steiro, et.al., 2013, s. 109). På detta sätt eftersträvar Leira att öka fångens möjlighet att klara sig i samhället efter frigivningen från fängelset (Fridhov & Hammerlin, 1994, s. 17).

4.2 Konsekvenspedagogisk introduktionskurs och gruppverksamhet

Till verksamheten på Leira hör en obligatorisk introduktionskurs i konsekvenspedagogik, vars syfte är att öka fångarnas förståelse för konsekvenspedagogiken och verksamheten på Leira. Genom kursen strävar man efter att ge fångarna insikt i och kunskap om de grundläggande tankarna och människosynen som konsekvenspedagogiken representerar. Målet med kursen är att fångarna lättare ska förstå reglerna och överenskommelserna som gäller vid Leira, samt erhålla en förståelse för metoderna och inse att de har ett syfte utöver att kontrollera fångarna. Det anses som viktigt att fångarna ser konsekvenspedagogiken som något som gäller generellt för alla människor, och att det konsekvenspedagogiska synsättet upplevs som lika giltigt också utanför fängelset efter frigivningen. (Larsen, 2001, s. 16–17).

Utöver kursen i konsekvenspedagogik ordnas även gruppverksamhet vid fängelset, vilket uppkom i samband med att verksamheten utvecklades med syftet att tydliggöra och stärka

det socialpedagogiska innehållet inom arbetsverksamheten och soningen på fängelset. Vid Leira spelar arbetsverksamheten och den sociala miljön på fritiden en viktig roll i förbättrandet av den sociala kompetensen. Men för att stöda och stärka inlärningsprocesserna och socialiseringsprocesserna ytterligare ordnas i tillägg gruppverksamhet, vilket baserar sig på samtal i grupp om ämnen som mångsidigt berör fångarnas liv, både när det gäller livet i fängelset och ute i samhället. Samtalen ska bidra till att deltagarna reflekterar mer över sig själva och sitt samspel med andra människor. Deltagarnas förståelse för olika problem och utmaningar förbättras och de blir medvetna om sitt egna ansvar för sina handlingar och dess konsekvenser. En del ytterligare teman som behandlas är informationsinhämtning, problemlösning, värderingar och empati. (Larsen, 2001).

4.3 Fångars upplevelse av konsekvenspedagogiken vid Leira

Några studier har utförts vid Leira för att undersöka tillämpningen utav konsekvenspedagogiken vid fängelset. Enligt en studie utförd av Kurtén-Vartio, uppskattades den ökade mängden ansvar bland fångarna vid Leira. Att bli bemött som en ansvarstagande person leder till en känsla av att bli bemött med värde och respekt. Som övriga positiva följder utav vistelsen vid Leira nämns förbättrad livskvalitet, ökad förståelse för andra människor samt en lättare anpassning till samhället och arbetslivet efter frigivningen. (Kurtén-Vartio, 1999, s.72). En studie utförd utav Steiro, Johansen, Andersen och Olsvik visar på likande resultat. Studien visade att fångarna hade en positiv syn på konsekvenspedagogiken och ansåg att de blev behandlade på ett humant sätt vid Leira. Studien nämner uppmärksammandet av individen och bemötandet av fångarna med respekt och jämlikhet som förklaringar till den positiva kritiken av fängelset och konsekvenspedagogiken. Detta kommer bland annat till uttryck genom att de anställda bär civila kläder i stället för uniform och att både ledning, anställda och fångar tilltalas med förnamn, vilket står i kontrast till det traditionella tillvägagångssättet som utgörs av en tydlig uppdelning av fångar och fängelsepersonal. (Steiro et. al., 2013).

5 Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet är något som prioriteras inom Leiras verksamhet, och fångarna har möjlighet att välja att ägna sig åt diverse former av motion och träning (Fridhov & Hammerlin, 1994,

s. 6). Genom att motionera och träna tillsammans med andra kan den fysiska aktiviteten även ha en social funktion (Meek, 2014). Detta kan kopplas till den sociala handlingskompetensen, som utvecklas i växelverkan med andra människor samt genom aktiviteter i en social gemenskap (Bay, 2005; Hammerlin & Larsen, 1997, s. 37). Därtill kan det nämnas att den fysiska aktiviteten, liksom andra handlingar, har sina konsekvenser (Bay, 2005). De konsekvenser som följer kan till exempel vara positiva effekter på hälsa och välbefinnande (Faskunger, 2013, s. 14). På detta sätt kan fysisk aktivitet och träning ses ur ett konsekvenspedagogiskt perspektiv.

Fysisk aktivitet innebär all typ av rörelse och fungerar som ett överordnat begrepp, vilket inkluderar allmän fysisk aktivitet, motion och träning. Till den allmänna fysiska aktiviteten räknas aktiviteter som bland annat hushållsarbete och ett fysiskt krävande arbete. Men när det handlar om regelbunden fysisk aktivitet med syftet att förbättra den fysiska och psykiska hälsan definieras det som motion. Träning i sin tur definieras utav en målsättning att förbättra den fysiska prestationsförmågan, vilket ofta är applicerbart på idrott och sport. (Hassmén & Plate, 2003, s. 256-257). I detta examensarbete används begreppet fysisk aktivitet främst som hänvisning till motion och träning.

5.1 Allmänna fördelar och nackdelar med fysisk aktivitet

Regelbunden fysisk aktivitet påverkar människan positivt och resulterar i olika hälsofördelar (Faskunger, 2013, s. 14). Till fördelarna hör en positiv inverkan på det mentala välmåendet samt underhållande och förbättring av konditionen och muskelstyrkan (Hassmén & Plate, 2003, s. 270). Enligt den allmänna rekommendationen bör vuxna människor motionera åtminstone 30 minuter dagligen. Rekommendationen grundar sig på det faktum att daglig motion anses förbättra hälsan och motverka diverse sjukdomar så som hjärt-kärlsjukdomar, högt blodtryck, åldersdiabetes och fetma. Faskunger påpekar även att livskvaliteten förbättras av fysisk aktivitet, till följd av att det psykiska välbefinnandet och den fysiska hälsan förbättras. (Faskunger, 2013, s. 14). Enligt World Health Organization (2003, s. 3) kan fysisk träning därtill ha effekt som hjälpmedel till att kontrollera samt förebygga riskfyllda beteenden hos människan så som våld, alkoholbruk och droganvändning. Fysisk aktivitet utgörs dock inte enbart av fördelar, utan kan i vissa fall inverka negativt både fysiskt och mentalt, speciellt när det gäller träning i för stor mängd. Bland idrottens negativa aspekter nämns idrottsskador, överträningssyndrom och träningsberoende. (Hassmén & Plate, 2003, s. 306).

5.2 Träning och motion ur ett kriminalvårdsperspektiv

Studier relaterade till fysisk aktivitet i fängelser har visat att regelbunden fysisk aktivitet i form av motion och träning innebär fysiska, psykiska och sociala fördelar vilket i sin tur kan påverka fången och fängelsemiljön positivt (Nelson, Specian, Tracy & DeMello, 2006; Gallant, Sherry & Nicholson, 2014; Parker, Meek & Lewis, 2014). Nelson et.al. poängterar i sin studie att fysisk aktivitet kan bidra till en starkare rehabilitering och förbereda för livet ute i samhället. Studien, som undersöker sambandet mellan förbrytares attityder och fysisk aktivitet tyder även på att fysisk aktivitet kan ha en positiv inverkan när det gäller strävan efter en produktiv, drogfri, hälsosam, och icke-kriminell livsstil. (Nelson et.al., 2006). En studie utförd av Parker et.al. (2014, s. 17) beskriver även hur träning, mer specifikt lagsport, kan förbättra de sociala färdigheterna hos unga förbrytare samt bidra till en positivare syn på framtiden. Genom att beakta resultaten av dessa studier ur ett konsekvenspedagogiskt perspektiv synliggörs diverse likheter mellan konsekvenspedagogikens mål samt det som träningen kan resultera i. Det som kan nämnas är konsekvenspedagogikens strävan efter att förbättra de sociala färdigheterna och den sociala handlingskompetensen, samt konsekvenspedagogikens funktion i att förbereda inför livet ute i samhället för att främja integreringen av individen. (Bay, 2005; Hammerlin & Larsen 1994; Hammerlin, 1997).

5.2.1 Hälsospekter

Människor som avtjänar ett fängelsestraff har en likvärdig rätt till hälsa och välmående som andra människor. Fångarna kan lida av psykisk ohälsa eller fysiska sjukdomar från tidigare, samtidigt som ett fängelsestraff innebär en avsevärd risk för försämring av den psykiska och fysiska hälsan. (Social Exclusion Unit, 2002; WHO Regional Office for Europe, 2013). Studier som har undersökt psykisk hälsa i fängelser har visat att psykisk ohälsa bland fångar är vanligt och att förekomsten av psykisk ohälsa bland fångar är högre jämfört med den övriga befolkningen i samhället (Durcan & Zwemstra, 2014, s. 87-88).

Regelbunden fysisk aktivitet påverkar människans psykiska och fysiska hälsa positivt samt minskar risken för depression (WHO, 2010). Fysisk aktivitet kan därtill fungera som stresshantering och har visat sig fungera lindrande när det gäller ångest och depression (WHO, 2003, s. 3). När det gäller kriminalvården har det utförts ett antal studier angående effekten av olika motion och idrottsprogram inom fängelset. Dessa studier beskriver den fysiska aktivitetens positiva effekter på välmåendet, humöret samt den fysiska och psykiska

hälsan bland fångarna. (Gallant et.al., 2014; Nelson, et.al. 2006; Parker et.al., 2014). I en studie utav Nelson et. al. (2006) framkommer det att en stor del av fångarna upplevde en minskad grad av depression, stress och ångest till följd av fysisk aktivitet. Även Andersen (1995, s. 13) påpekar att fysisk aktivitet kan anses vara ett effektivt sätt att minska på ångest och att det kan fungera som lindring av psykiska problem hos fångarna.

Enligt Montanari et. al. (2014, s. 107) visar studier som undersökt europeiska fängelser att droganvändning är ett vanligt förekommande fenomen när det gäller fångarnas förflutna. Samtidigt finns det enligt SEU (2002, s. 3) en risk för att fångar blir introducerade till droger i fängelset. Andersen (1995, s. 13) hävdar att fysisk aktivitet kan fungera som ett sätt att lindra fångens eventuella abstinenssymtom under fängelsetiden. När det gäller droganvändning och fysisk aktivitet tyder studier på ett negativt samband mellan dessa och i rapporter framkommer det att människor som tidigare missbrukat vänder sig till träning för att ersätta sitt drogbruk eller som hjälpmedel för att upprätthålla avhållsamheten från droger (Lynch, Peterson, Sanchez, Abel & Smith, 2013).

Träning och motion anses även kunna ha en positiv inverkan på självkänslan, vilket anses bero på en förändrad fysisk självuppfattning, som i sin tur härleds till den fysiska aktivitetens psykologiska, fysiologiska och sociokulturella effekter (Lindwall, 2011, s. 254). Träning och sport kan även vara en positiv upplevelse och utmaning för fången samtidigt som träningen kan resultera i en känsla av att klara av något och att lyckas, vilket påpekas i en studie av Gallant et. al. (2014). Andersen poängterar att den fysiska aktiviteten förbättrar konditionen, vilket ger en *”følelse av mestring i ulike gjøremål og aktiviteter, som igjen fører til en positiv følelse av å mestre livet generelt”*, vilket i sin tur stärker fångens självkänsla och tilltro till den egna förmågan (Andersen, 1995, s. 13).

5.2.2 Inverkan på fängelsemiljön

Fysisk aktivitet bidrar inte endast till fördelar på individnivå, utan även fängelsemiljön kan påverkas positivt av att fångarna tillägnar sig fysisk träning, vilket framkommer i en australiensisk studie. Studien har utförts vid fyra olika fängelser och beskriver resultaten av träningsprogram i form av lagsport och gruppträning. Träningarna ansågs bidra till en meningsfull sysselsättning för de fångar som deltog i programmet och majoriteten av fångarna upplevde träningen som ett privilegium. Flertalet fångar uppgav att de motiverades att följa reglerna och upprätthålla ett gott uppförande i fängelset för att få fortsätta med

träningsaktiviteterna. Studien beskriver även den fysiska aktivitetens funktion som ett alternativt och konstruktivt sätt för fången att avreagera sig och få utlopp för sina känslor, som frustration, ilska och aggression. Vid ett av fängelserna framkom det att träningsprogrammet ledde till ökad gemenskap, fungerade som främjande för harmonin och teamkänslan samt minskade på spänningar mellan olika grupper i fängelset. (Gallant et.al, 2014).

5.2.3 Sociala nätverk och integrering i samhället

Meek påpekar att fysisk aktivitet i form av idrott under fängelsetiden, samt fortsatt deltagande i idrott efter frigivningen kan stöda återgången till samhället som följer frigivningen från fängelset. Genom att introduceras till och ägna sig åt idrott under tiden i fängelset kan fången uppmuntras till att fortsätta med idrottsaktiviteter efter frigivningen, vilket bidrar till att förbättra individens sociala nätverk. (Meek, 2014, s. 80). Ett positivt socialt nätverk är viktigt med tanke på den sociala integreringen i samhället och det sociala nätverket anses vara en faktor som inverkar på återfallsbrottsligheten bland tidigare förbrytare (SEU, 2002, s. 6).

Meek beskriver hur ett träningsprogram inom fängelset kan främja den sociala integreringen redan under fängelsetiden. Fångarnas deltagande i lagsport kan ordnas i samarbete med föreningar ute i samhället, vilket ger fången möjlighet att vara en del av en positiv social gemenskap med andra idrottare. Därmed möjliggör lagsporten upprättandet av positiva och icke-kriminella sociala kontakter och relationer utanför fängelset. Tanken är att individen fortsätter att träna i samma lag efter frigivningen från fängelset. Meek påpekar att det därmed blir en smidig övergång från fängelset till livet ute i samhället och laget kan fungera som ett stöd för individens icke-kriminella livsstil och integrering i samhället. Fångars deltagande i träningsprogram utanför fängelset kan även ha en funktion i att utmana samhällets syn på kriminella och bidra till att minska fördomar. (Meek, 2014, s. 80–84).

6 Metoder och tillvägagångssätt

Detta kapitel redogör för undersökningens genomförande samt de metoder som ligger till grund för datainsamlingen och analysen. Därtill beskriver kapitlet urvalet av respondenterna samt beaktandet av datasekretessen.

6.1 Metodval

En kvalitativ metod används för att få en bredare beskrivning och en förståelse för fenomenet som studeras. Fördelen med den kvalitativa forskningsmetoden är att man får en helhetsbild vilket gör det lättare att förstå sociala sammanhang och processer. En kvalitativ metod lämpar sig bäst för denna studie eftersom syftet med studien är att få en helhetsbild och förståelse för konsekvenspedagogiken och den fysiska träningen på fängelset och dess betydelse för soningen. (Holme & Solvang, 1997, s. 78-79).

6.2 Undersökningens genomförande

För att informera fångar och fängelsepersonal om studien skrevs ett informationsbrev som skickades till fängelset. Genom informationsbrevet fick de även information om att resultaten av studien publiceras på webbportalen Theseus, som samlar examensarbeten skrivna av yrkeshögskolestuderande i Finland. Urvalet av respondenterna hanterades av fängelset, och totalt intervjuades sex respondenter. För att få med olika perspektiv och erhålla en bredare beskrivning av Leiras verksamhet bestod respondenterna av både fångar och fängelsepersonal. Studien genomfördes under våren 2016 vid Leira fängelse och varje intervju varade i genomsnitt 40 minuter. Respondenterna intervjuades enskilt i ett ostört rum, utan att någon annan person övervakade eller var närvarande. Intervjuerna spelades in för att kunna analyseras i efterhand. De inspelade intervjuerna transkriberades sedan för att möjliggöra en noggrannare överblick och tolkning av det insamlade materialet.

Respondenternas identitet skyddas genom att all information som kan leda till identifiering av respondenter hålls i säkert förvar för att sedan förstöras. Före respondenterna intervjuades informerades de om undersökningens syfte samt hur materialet samlas in och förvaltas. De informerades även om att deltagandet i intervjuerna är frivilligt och anonymt. De som deltog i intervjuerna informerades om att intervjuerna spelas in, samt att det insamlade materialet i form av ljudfiler och transkriberad text förstörs efter att det analyserats och sammanställts. Varje intervju inleddes med att respondenten gav sitt samtycke till att medverka i studien genom att skriva under ett dokument. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 78-88).

6.3 Dataanalysmetod

För att analysera materialet tillämpades fenomenografisk analys, vilket är en dataanalysmetod som används för att studera individers uppfattningar om olika fenomen. Processen inleddes med att läsa igenom och bekanta sig med det insamlade materialet, i form av de

transkriberade intervjuerna. Följaktligen tillämpades kondensation, vilket innebär att skilja ut de mest betydelsefulla uttalanden och samla dem i grupper enligt de fenomen som diskuterats i intervjun. Passagerna återgav en representativ summering av dialogen kring det diskuterade fenomenet och vid varje avsnitt noterades vilken respondent som hade sagt vad. Passagerna jämfördes sedan för att försöka urskilja likheter och skillnader i respondenternas svar kring ett visst fenomen. Därefter grupperades de funna likheterna och skillnaderna som samlats inom olika närliggande teman för att jämföras och relateras till varandra. Sedan kategoriserades materialet så att delar som behandlar liknande fenomen förenades till en kategori. Avsnitten jämfördes sedan ytterligare för att se om vissa passager passar in i flera kategorier, vilket resulterade i att kategorierna blev färre och mer övergripande. I förståelsen och analysen av empirin togs även teoridelen i beaktande genom att det insamlade materialet jämfördes med och relaterades till teorin. (Dahlgren & Johansson, 2009, s. 127-132).

7 Resultat och analys

I samband med undersökningen intervjuades sex respondenter. Tre av dessa var fångar och tre av respondenterna hörde till fängelsepersonalen. Vid intervjuerna användes en på förhand utformad intervjuguide som grund (se bilaga 1) och därtill ställdes en del följdfrågor för att följa upp det som respondenten sagt. En del av det som respondenterna berättade var sådant de själva ville påpeka och som de nämnde på eget initiativ, och därmed är en del information sådant som de övriga respondenterna inte har tagit ställning till eller kommenterat.

7.1 Intervjuer med fångar

För undersökningens datainsamling intervjuades tre fångar och respondenterna bestod av både kvinnliga och manliga fångar. Utav de fångar som intervjuades hade två av dem tidigare avtjänat ett straff vid Leira för ett antal år sedan. Eftersom de hade sonat vid Leira en gång tidigare kunde de därmed även se tillbaka på den tidigare soningen vid Leira. Vid tidpunkten för intervjuerna hade samtliga respondenter tillbringat minst tre månader vid Leira.

Samtliga respondenter hade avtjänat första delen av sitt straff på en sluten anstalt och upplevde det som positivt att komma till Leira och avtjäna den resterande delen av sitt straff på ett öppet fängelse. De påpekade att det är stora skillnader mellan en sluten anstalt och

Leira, vilket de ansåg vara positivt. De uppgav att de trivs väldigt bra vid Leira och uppskattar samt har nytta av det ökade ansvaret och friheten som det innebär. Därtill nämnde de en förbättrad tillgång till sysselsättning och aktiviteter vid Leira, i jämförelse med deras erfarenhet av att avtjäna ett straff vid en sluten anstalt.

7.1.1 Kännedom och åsikter om konsekvenspedagogik

Vid ankomsten till Leira och under de kommande dagarna deltar fången individuellt i informationssamtal tillsammans med fängelsepersonalen där fången får information om Leiras verksamhet. En respondent sade att informationssamtalen om Leiras verksamhet kunde utföras i ett tidigare skede, innan ankomsten till Leira. Fångarna som kommer till fängelset för att avtjäna ett straff skulle således ha en större kännedom om vad det innebär att avtjäna ett straff vid Leira, och skulle därmed i ett tidigare skede kunna avgöra om Leira och dess tillämpning av konsekvenspedagogik är något för dem. Respondenten ansåg att de som ska avtjäna sitt straff vid Leira bör komma till Leira av rätt anledning; med en önskan om att uppnå en förändring och inte på grund av en vilja att komma lättare undan med sitt fängelsestraff.

Soningen vid Leira innebär ett obligatoriskt deltagande i en konsekvenspedagogisk introduktionskurs som utförs i form av en samtalsgrupp vid fyra tillfällen. Syftet är att informera fångarna om konsekvenspedagogiken och därmed bidra till en ökad förståelse för Leiras verksamhet (se ovan, kap. 4.2). En respondent uppgav sig vara nöjd med det konsekvenspedagogiska innehållet i samtalsgruppen och informationssamtalen och påpekade även att en del av fängelsepersonalen är bra på att förklara det som gäller konsekvenspedagogiken. De övriga respondenterna ansåg att konsekvenspedagogiken kunde behandlas mer grundligt och tas upp mera i samtalsgrupperna.

Om konsekvenspedagogiken nämndes av en respondent att pedagogiken förbättrar självinsikten och hjälper individen att förstå vad som krävs för att det ska gå bra och för att önskade konsekvenser ska uppnås. En påpekade att konsekvenspedagogiken får individen att reflektera över orsaken till fängelsestraffet och syftet med vistelsen vid Leira och därmed kan utnyttja sin tid i fängelset till något positivt. En annan nämnde betydelsen av att erkänna ifall man har handlat på ett sätt som bryter mot hållningarna och därmed ta ansvaret över sina handlingar. Respondenten påpekade att det är mer meningsfullt att inse handlingens

betydelse och dess möjliga konsekvenser och handla utifrån det för att uppnå sina mål, jämfört med att endast göra något för att undvika ett straff.

Respondenternas beskrivningar och åsikter om konsekvenspedagogiken visar på att de har en del kunskap om pedagogiken. Utav de tre respondenterna ansåg två att de hade tillräcklig kunskap om konsekvenspedagogiken, medan en var av annan åsikt. Den som önskade mer information berättade att hen vid början av soningen vid Leira hade svårt att förstå vad Leira handlade om. Med tiden fick hen dock en inblick i Leiras verksamhet genom att se på vilket sätt fängelsepersonalen jobbar. Det ledde till en insikt om konsekvenspedagogikens funktion i och med att respondenten noterade hur pedagogiken påverkade de intagna till att ta ansvar över det fängelsestraff de avtjänar.

7.1.2 Bemötande utav fängelsepersonalen

Konsekvenspedagogiken står för principer som människans lika värde samt hävdar att varje människa bör mötas med respekt och ses som ansvariga personer (se ovan, kap. 2.2.2 & 2.3.1). Människosynen som präglar Leiras verksamhet upplevdes som något mycket positivt av respondenterna och det framkom även att bemötandet av personalen speglade denna människosyn. Två nämnde att det är lätt att prata med personalen och en av dem sade att det är en låg tröskel att gå och prata med någon ifall det är något man funderar över. De uppskattade det faktum att personalen inte bär uniform utan att både fångarna och fängelsepersonalen i stället bär civila kläder, vilket skiljer sig från den tydliga uppdelning av fångar och fängelsepersonal på en sluten anstalt.

Respondenterna jämförde vistelsen vid Leira med vistelsen vid en sluten anstalt och samtliga ansåg att det var stora skillnader i bemötandet. En pratade om erfarenhet av nedlåtande bemötande vid en sluten anstalt och en känsla av att bli bemött som ett barn istället för att ses som en ansvarig vuxen människa. Respondenterna upplevde att bemötandet av personalen vid Leira däremot präglas av respekt och lika värde.

”Jeg føler meg mer som et menneske her. Og verdisatt som et menneske. Og du får brukt litt mer av dem ressurserna du har.”

Fångarnas uttalanden gällande personalens bemötande beskriver konsekvenspedagogiska principer och kan därmed även anses ge en bild av hur delar av pedagogiken uppfattas av

fångarna. Svaren visar även på att personalen i sitt arbete utgår ifrån den människosyn som konsekvenspedagogiken grundar sig på.

7.1.3 Åsikter om arbete vid Leira

Konsekvenspedagogiken förespråkar praktisk inläring genom handling och tanken är även att arbetet ska utföras i en social tillvaro för att förbättra den sociala handlingskompetensen (se ovan, kap. 2.3.2). Samtliga respondenter arbetade vid fängelset, och de erfarenhet av olika arbetsplatser vid Leira. De uppskattade att få arbeta under tiden i fängelse och trivdes med sina arbetsuppgifter. Deras arbete vid Leira ansågs ha en social funktion och två nämnde att arbetet erbjuder social träning och kan förbättra de sociala färdigheterna. En påpekade att det var positivt att få ta ansvar genom arbetet och en annan sade att arbetet bidrar med rutiner och arbetsträning. Två av respondenterna poängterade att arbetet är en viktig del av Leira eftersom det innebär en möjlighet att utnyttja sina resurser, att man har något förnuftigt att sysselsätta sig med samt att man kan vara till nytta för andra. De upplevde arbetet som betydelsefullt och beskrev arbetet som en positiv utmaning, vilket ansågs stärka självkänslan och självförtroendet.

Arbetsträningen är en viktig del inom den konsekvenspedagogiska arbetsmarknadsutbildningen i Danmark och deras utbildningsområdena har många likheter med de arbetsplatser som Leira erbjuder (se ovan, kap. 3.1). Respondenterna nämnde arbetsplatser som trädgårdsarbete, köksarbete, stallarbete, bilverkstadsarbete, snickeri och fastighetsskötsel. Antalet arbetsplatser inom de olika områdena varierar och bestäms utifrån behovet av arbetskraft. Två av respondenterna var nöjda med utbudet av olika arbeten vid Leira, medan en ansåg att det kunde vara bättre. Den respondent som inte var helt nöjd med utbudet kritiserade att det bara fanns enstaka platser inom vissa arbetsområden. Hen ansåg att det kunde finnas fler arbetsplatser så att man kunde välja en arbetsplats som intresserar och som man anser ha nytta av i framtiden.

7.1.4 Hållningar och konsekvenser

Inom konsekvenspedagogiken använder man sig av hållningar, vilket är ett begrepp som syftar på gemensamma principer, ramar och förhållningssätt (se ovan, kap. 2.3.4). Samtliga respondenter uppgav att de aldrig hade brutit mot några regler eller hållningar vid Leira. En av respondenterna berättade dock om en otillåten handling vid början av en tidigare soning

vid Leira för ett antal år sedan. Respondenten sade att hen hade avvikt från motionsrundan för att gå in till en närliggande kiosk och hade därmed för en kort stund avlägsnat sig från fängelsets område, vilket inte var tillåtet i detta fall. Händelsen blev inte avslöjad och respondenten berättade inte heller om detta till fängelsepersonalen, och därmed uppkom inga konsekvenser av denna handling. Respondenten berättade att handlingen dock inte upprepades till följd av insikten om att hen inte var villig att riskera att gå miste om sin plats vid Leira.

Respondenterna poängterade att handlingar som bryter mot reglerna innebär en överföring tillbaka till ett slutet fängelse, vilket fungerar som avskräckande och kan förstöra framtidsplanerna. Två av respondenterna jämförde ansvaret under soningen vid Leira med det ansvar som livet utanför fängelset innebär.

”For meg så har du så stor frihet her, så det er utenkelig for meg å bryte en regel. Hvis jeg bryter en regel her så hadde det vært det samme som å bryte en regel på utsiden. Å få konsekvenserna her å hamna på lukka fengsel, det er oaktuelt altså.”

Respondenterna uppskattade att de fick avtjäna en del av sitt straff vid Leira och ville inte riskera att förlora denna möjlighet. De uppgav att konsekvenserna vid Leira motiverade dem, eftersom ett gott uppförande lönar sig samt av den orsaken att de upplevde att konsekvenserna av vissa handlingar blir så stora och ödesdigra. En respondent påpekade att Leira har fungerat som motivation till att avstå från droger, både under tiden som hen tillbringade på en sluten anstalt och under soningen vid Leira, på grund av en medvetenhet om de konsekvenser som droganvändningen resulterar i med tanke på nutiden och framtiden. Detta kan ses i jämförelse med konsekvenspedagogikens strävan efter att förtydliga individens eget ansvar för sina handlingar genom att uppmärksamma konsekvenserna (se ovan, kap. 2).

7.1.5 Ansvaret och friheten vid Leira

Människans frihet och det tillhörande ansvaret är centrala och viktiga aspekter av konsekvenspedagogiken (se ovan, kap. 2.3.1). Den ökade mängden frihet och ansvar vid Leira sågs som något väldigt positivt utav respondenterna. Två nämnde att friheten och ansvaret var överraskande vid ankomsten till Leira till följd av tidigare soning vid en sluten anstalt. En

av dem påpekade att det i början av soningen vid Leira därmed upplevdes som oklart vad som var tillåtet och inte.

Fångarna vid Leira ses som ansvariga människor och bemöts med samma krav och förväntningar som andra människor, vilket förbereder inför det ansvar som väntar efter frigivningen (se ovan, kap. 4.1). Två respondenter nämnde att övergången från sluten anstalt till frihet innebär är en väldigt stor förändring som kan vara svår att hantera. De pratade om att friheten och ansvaret som präglar Leira är viktigt eftersom det förbereder inför den frihet och det ansvar som väntar efter frigivningen. De ansåg att det blir en smidigare övergång till samhället, ifall soningen vid en sluten anstalt följs av soning vid Leira innan frigivningen. En påpekade att Leira till följd av friheten och ansvaret innebär fler utmaningar jämfört med soningen vid en sluten anstalt, men utmaningarna ansågs vara positiva och fungera som en bra träning inför livet ute i samhället.

En av respondenterna ansåg att soning vid en sluten anstalt främst är en förvaring av fångar och inte erbjuder fången möjligheter till att utveckla sig som människa i någon positiv riktning. I kontrast till detta innebär soning vid Leira ökade möjligheter för att klara sig i samhället efter frigivningen, ansåg hen. Respondenten berättade att hen ville avtjäna sitt fängelsestraff vid Leira eftersom hen hade en vilja och motivation till att ändra riktning i livet samt välja annorlunda än tidigare. Hen beskrev en strävan att använda sig av fängelsestraffet för att förändra sitt liv, samt en tro på att Leira skulle möjliggöra detta eftersom hen hade positiva erfarenheter från den tidigare soningen vid Leira. Bland de faktorer vid Leira som respondenten främst ansåg bidra till bättre förutsättningar efter frigivningen nämndes den ökade mängden frihet och ansvar, rehabiliteringsmöjligheter samt att bli bemött och värdesatt som människa.

7.1.6 Den sociala gemenskapen

Två av respondenterna nämnde att övergången från en sluten anstalt till Leira innebar en stor förändring och uppgav att det tog ett tag att anpassa sig till den ökade friheten och den sociala miljön som Leira innebär. Hur länge det tar att anpassa sig beror delvis på hur lång tid personen avtjänat ett straff vid en sluten anstalt, påpekade en respondent.

Den sociala handlingskompetensen är en central del av konsekvenspedagogiken och därmed bör merparten av aktiviteterna utföras i en social gemenskap (se ovan, kap. 2.3.6). En respondent berättade att det under den första tiden vid Leira var obehagligt och uttröttande att vara

tvungen att vara social hela tiden, till följd av att ha avtjänat sitt straff vid en sluten anstalt där hen mest spenderade sin tid i ensamhet. Efter ett tag så uppfattades den sociala miljön vid Leira inte längre som ett problem. Däremot kom det att bli något som respondenten uppskattade.

Social träning är en viktig del av Leiras verksamhet och både arbetsverksamheten och fritiden är upplagd för att bidra till social träning (se ovan, kap. 4). En respondent påpekade att Leira fungerar som främjande när det gäller de sociala färdigheterna. En annan nämnde att hen inte känner sig bekväm i stora sociala sammanhang. Respondenten önskade mer stöd och uppmuntran när det gäller det sociala, men påpekade samtidigt att hen hade lagt märke till att de som isolerar sig för mycket uppmanas till att försöka vara lite mer sociala. En respondent kommenterade att all verksamhet vid fängelset präglas av social interaktion, vilket även omfattar den fysiska träningen.

7.1.7 Åsikter om fysisk aktivitet

Träning och motion är en del av Leiras verksamhet och fångarna har möjlighet att delta i olika former av fysisk aktivitet (se ovan, kap. 4). Soningen vid Leira innebär att det är obligatoriskt att gå en motionsrunda två specifika dagar i veckan. Fångarna har även tillgång till att gå denna motionsrunda övriga dagar om de önskar det. Möjligheten att gå på promenad ute i naturen uppskattades av samtliga respondenter. Två påpekade att det var positivt att motionsrundan är obligatorisk eftersom det hade motiverat dem till att motionera. En av dem sade att promenaden var en social aktivitet eftersom hen alltid gick och pratade tillsammans med någon under promenaden. En respondent uppgav missnöje över att vara tvungen att gå promenaden även om hen redan hade tränat på gymmet samma dag.

Bland respondenterna tränade två aktivt och var positivt inställda till träning, medan en inte hade något intresse för träning. Den respondent som inte var intresserad av träning upplevde dock att fysisk aktivitet genom ett aktivt arbete och promenader var något positivt. De som hade ett träningsintresse uppskattade att det vid Leira finns möjlighet till olika former av motion och träning. Omtycka aktiviteter som nämndes var bland annat styrketräning, vandring och innebandy. De respondenterna som hade ett träningsintresse uppgav att de hade tränat tidigare i livet men att Leira hade motiverat dem till att återuppta sitt träningsintresse. De sade att de tror att de kommer att fortsätta att träna också efter frigivningen.

Samtliga respondenter upplevde att motion och träning påverkar dem positivt och de beskrev positiva psykiska effekter av att motionera och träna. En respondent sade att motion och träning påverkar det mentala väldigt positivt och att självförtroendet förbättras. Övriga respondenter nämnde ett förbättrat humör och en av dem sade att motion är en bra medicin eftersom det har en lugnande effekt och motverkar ångest. Dessa resultat stämmer överens med tidigare forskning som visat att regelbunden fysisk aktivitet har en positiv inverkan på den psykiska och fysiska hälsan och därtill kan fungera som stresshantering samt lindra ångest (se ovan, kap. 5.2.1).

En respondent berättade att träning speciellt hade varit viktig de perioder som hen hade suttit i fängelse och uppgav att träningen gjorde livet i fängelset lättare att uthärda: *”det er en ting for å få tiden til å gå og tenke på andre ting”*. De respondenter som var intresserade av träning ansåg att träningen vid Leira utgörs av en social gemenskap. De ansåg att träningsmiljön är trivsamt och de upplevde att man kan känna sig välkommen oavsett kunskap och erfarenhet av träning. De sade att fångarna kan lära sig av varandra och de som har mer erfarenhet inom en viss sport kan inspirera samt hjälpa och vägleda andra. Respondenternas uttalanden kan jämföras med tidigare studier som visat att motion och träning bidrar med en meningsfull sysselsättning och verkar kunna ha en positiv inverkan på fängelsemiljön (se ovan, kap. 5.2.3).

7.2 Intervjuer med fängelsepersonal

Den intervjuade fängelsepersonalen bestod av tre respondenter. Deras arbetsuppgifter skiljde sig en aning ifrån varandras och tiden de hade arbetat vid fängelset varierade. Samtliga hade dock en långvarig arbetserfarenhet inom kriminalvården och hade arbetat vid Leira så pass länge att de var väl insatta i fängelsets verksamhet.

7.2.1 Åsikter om arbetet

Respondenterna hade en positiv uppfattning av konsekvenspedagogiken och uppgav att de trivdes bra med att arbeta vid Leira. En respondent jämförde med slutna anstalter och påpekade att Leira innebär ett annorlunda arbetssätt och bemötande av fångar. Hen ansåg att det vid Leira är lättare att genomföra saker, vilket innebär större möjligheter när det handlar om att aktivera fången samt stöda fången i processen mot frigivningen. Arbetssättet vid Leira

innebär även en närmare kontakt med fångarna på grund av en ökad involvering i fångarnas liv och i deras uppehåll vid Leira. En annan sade att det är motiverande att finna nya lösningar och alternativa vägar att gå och påpekade att personalen kan göra en skillnad genom att vara med och bidra till förändring hos fången.

7.2.2 Tillämpningen av konsekvenspedagogik

Vid Leira strävar man efter att förbereda fångarna för livet ute i samhället efter frigivningen, och under soningen ges fångarna möjlighet att utveckla sin sociala färdigheter samt färdigheter som berör arbetslivet, berättade en respondent. Detta är förenligt med konsekvenspedagogiken som prioriterar social handlingskompetens och arbetsträning samt strävar efter att främja individens integrering i samhället (se ovan, kap. 2.3.2 & 2.3.6). En respondent påpekade att den obligatoriska sysselsättningen, det konsekvenspedagogiska förhållningssättet samt förberedelser inför frigivningen bidrar till en mer meningsfull soning: *”vi har ikke tro på at insatte skal ligge på cella sin”*. Hen påpekade att Leira på detta sätt strävar efter att främja en smidigare övergång och integrering i samhället efter frigivningen. Detta stämmer överens med syftet med öppna fängelser, vilket är att underlätta övergången från en sluten anstalt till livet ute i samhället (se ovan, kap. 4). Hen ansåg att ansvaret och friheten som konsekvenspedagogiken innebär är precis det som behövs och påpekade följande om övergången från fängelse till frihet ute i samhället:

”Vi ønsker jo at Leira skal speile samfundet ut, slik at det skal være så nært intill samfundet ut som mulig, men vi vet allikevel at når folk går fra Leira og skal integreres i samfundet på fulltid, så er det en veldig stor overgang det også. Men hvis man da ser på en lukket avdeling og integrering ut i samfundet, så tenker jeg at Leira har i hvert fall en funksjon i å bidra til å gjøre den overgangen til samfundet smidigere for den enkelte.”

Användningen av konsekvenspedagogiken vid fängelset ansågs variera men respondenterna påpekade att pedagogiken ändå finns med i bakgrunden. Två nämnde att somliga anställda använder konsekvenspedagogiken mera än andra. En ansåg att de ämnar att ha konsekvenspedagogiken i bakgrunden när de diskuterar och när de tar beslut. En respondent påpekade att det går i vågor hur mycket konsekvenspedagogiken tillämpas vid Leira, åtminstone när det gäller en medveten användning av pedagogiken, att specifikt lyfta fram konsekvenspedagogiken och prata om det: *”Trenger ikke å snakke om sosiale handlingskompetansen, men vi vet alle sammen hva det er for noe og vi tenker på det av og til i hvert fall”*. Hen

upplevde att det viktigaste med konsekvenspedagogiken är att de har en gemensam grund för arbetsättet samt att de har en gemensam grundsyn och principer när det gäller människosyn och förhållningssätt. Även en annan respondent ansåg att pedagogiken till stor del används indirekt utan att det medvetet uppmärksammas som konsekvenspedagogik. Hen påpekade att konsekvenspedagogiken medför en medvetenhet bland anställda, som används i mötet med fången i alla möjliga situationer.

Bland de respondenter som hade arbetat en längre tid vid Leira ansåg båda att man har lyckats hålla fast vid konsekvenspedagogiken och grundidén bekom Leira. En av dem påpekade att hen anser att konsekvenspedagogiken används tillräckligt, men att de ändå har mycket att sträva efter. Den andra ansåg att det går lite i vågor hur medvetna de är och hur duktiga de är på att aktivt tillämpa konsekvenspedagogiken.

7.2.3 Kunskap om konsekvenspedagogiken

Fångarna informeras om konsekvenspedagogiken för att få en förståelse om pedagogiken och vad soningen vid Leira innebär (se ovan, kap. 4.2). Till att börja med informeras fångar vid ankomsten till Leira genom informationssamtal med personalen. Utöver informations-samtalen erhåller varje fånge ett informationshäfte som behandlar och förklarar konsekvenspedagogiken och annat som berör deras vistelse vid Leira. Fången har ett eget ansvar att ta del av den information som informationshäftet behandlar.

Vid början av soningen ska fångarna därtill delta i en samtalsgrupp som innehåller en introduktion i konsekvenspedagogik. Tanken är att de under de fyra tillfällena som samtalsgruppen består av ska erhålla information och förståelse om vad Leira är och innebär. En av respondenterna påpekade att hen skulle önska att samtalsgruppen var mer omfattande än så, för att fångarna skulle få en bättre förståelse för konsekvenspedagogiken. Men eftersom samtalsgruppen är obligatorisk har de beslutat sig för fyra tillfällena, sade respondenten. En annan respondent upplevde att merparten av fångarna inte känner till konsekvenserna så bra på förhand. Hen påpekade att även om de får en del information så vore det bättre om fångarna visste mer om konsekvenspedagogiken.

Alla anställda vid Leira bör ha en utbildning i konsekvenspedagogik och de som inte har utbildningen från tidigare kan delta i högskoleutbildningen i konsekvenspedagogik vid sidan av arbetet. Samtliga respondenter ansåg att en utbildning i konsekvenspedagogik är till hjälp för arbetet vid Leira. En påpekade att användningen av konsekvenspedagogiken kräver att

alla anställda får utbildning i ämnet, för att samtliga ska inneha tillräcklig kunskap och förståelse för vad konsekvenspedagogiken innebär, eftersom det inte är någon enkel modell. En annan nämnde att det är viktigt att personalen som arbetar vid Leira är enig med den människosyn och de värderingar som konsekvenspedagogiken utgörs av. Hen påpekade att användningen av konsekvenspedagogiken förutsätter en tro på individens möjlighet till förändring.

7.2.4 Människosyn

Den människosyn som konsekvenspedagogiken står för innebär en tro på att människan kan utvecklas och förändras (se ovan, kap. 2). Respondenterna delade denna uppfattning om individens möjlighet till förändring och de uppgav att de motiverades i sitt arbete genom att se hur soningen vid Leira kunde påverka individen i en positiv riktning.

Andra principer som den konsekvenspedagogiska människosynen står för är människans lika värde (se ovan, kap. 2.2.2). Vid Leira bär både fångar och fängelsepersonal civila kläder, vilket även gäller på arbetsplatserna. En respondent sade att avståndet mellan fängelsepersonalen och fångarna därmed minskas eftersom det inte utåt sett visar sig vem som är fånge och vem som är anställd på fängelset. Samtliga respondenter sade att varje individ bör bemötas med respekt på samma sätt som andra människor. Två av dem pratade om fångarnas människovärde och principen om lika värde. En sade att detta är viktiga delar av pedagogiken och något som tydligt märks av vid Leira.

”Dem som jobber i gartneriet, alle er rød, vare sig det er ansatt eller insatt, det spiller ingen rolle.”

”Mennesker er mennesker. Ikke noen verdiforskjell.”

Två respondenter nämnde att man fokuserar på nutiden och framtiden vid Leira. Detta tidsperspektiv är förenligt med konsekvenspedagogiken som prioriterar nuet och framtiden, eftersom det är det som vi har möjlighet att påverka (se ovan, kap. 2.3.3). En respondent sade att de problem som existerar i nuet har en tendens att ha existerat även tidigare och därmed kan även dåtiden beaktas i samtal med fångarna. Problemen som tas upp bör ha koppling till nutiden, men dåtiden kan beaktas genom att man kan se tillbaka på erfarenheter och ta lärdom av dem. En annan beskrev att hen försöker att förmedla att det som har hänt,

det har hänt, och det kan man inte göra någonting åt. Även om dåtiden diskuteras så strävar personalen till att inte lägga för stor vikt vid det som varit. Detta sätt att se på människan speglar även konsekvenspedagogikens princip om att individen inte bör definieras utifrån sin bakgrund, utan varje individ bör ses som en person som har möjlighet att förändras och välja annorlunda (se ovan, kap. 2). Därmed läggs fokuset på vilka valmöjligheter som personen har i nuet, trots det som har varit. Oavsett bakgrund så har fången de samma möjligheterna som alla andra till att göra sitt liv till det som de vill, sade en respondent.

7.2.5 Ansvar och frihet

Enligt den konsekvenspedagogiska människosynen är människan fri, självständig och har ett individuellt ansvar för sin tillvaro och sina handlingar (se ovan, kap. 2.3.1). Tillämpningen av konsekvenspedagogiken samt det faktum att Leira är ett öppet fängelse innebär att fångarnas frihet och ansvar vid Leira är större än vid många andra fängelser. En respondent påpekade att det är frihet under ansvar eftersom fångarna har blivit visade tillit genom att de får avtjäna sitt straff på en plats utan stängsel eller mur, och det är på deras ansvar att visa om de kan hantera denna frihet. Hen ansåg att de fångar som tidigare avtjänat ett straff vid en sluten anstalt innan de kommer till Leira, lättare kan se skillnaderna mellan anstalterna och uppskattar sin plats vid Leira mer jämfört med de fångar som inte har avtjänat ett straff vid en sluten anstalt tidigare. En tidigare soning vid en sluten anstalt kan därmed innebära att fången bättre tar vara på tiden vid Leira för att få till en meningsfull soning och utnyttjar den till något positivt, påpekade respondenten.

Det är ur ett konsekvenspedagogiskt perspektiv viktigt att fängelsemiljön ger utrymme för fångarna att lära sig att ta ansvar, bli konsekvensmedvetna och fatta självständiga beslut (se ovan, kap. 4.1). Personalen säger inte åt fångarna hur de ska handla eftersom fångarna själva är ansvariga över sina egna val. Personalens roll är däremot att hjälpa dem att se olika valmöjligheter och förstå vilka konsekvenser som följer olika handlingar. En respondent påpekade att personalen strävar efter att spegla fångarna, angående vem dom är och hur dom framstår. Detta kan jämföras med det konsekvenspedagogiska begreppet *konsekvensorientering*, som handlar om att uppmärksamma individen om hur andra människor uppfattar situationen samt visa på sambandet mellan handling och konsekvens (se ovan, kap. 2.4.2).

Pedagogen har till uppgift att vägleda och spegla men det är individen själv som väljer hur hen ska handla (se ovan, kap. 2.3.8). En respondent påpekade att olika perspektiv samt konsekvenserna utav olika handlingsalternativ exempelvis kan uppmärksammas genom att

säga: ”Hvis du velger det, hva skjer da. Hvordan vil det da bli at se ut for deg. Og hvis du velger noe annet, hvordan vil det da se ut for deg”. Personalen kan hjälpa fångarna att fokusera på vilka val de kan ha nytta av i framtiden för att uppnå det som de önskar. Ifall fången önskar en förändring så kan personalen hjälpa fången med att se vilka val som leder till en annan riktning. Respondenten poängterade att fången själv måste ha viljan att göra något samt att varje individ själv bestämmer över sitt liv och sina val. Hen sade att ifall fången inte vill förändra sitt liv, så kan personalen samtala med fången, och synliggöra konsekvenserna, men de kan inte de gå in och tillrättalägga en massa för fången som den inte vill ha hjälp med.

7.2.6 Hållningar och konsekvenser

Ifall någon fånge bryter mot hållningarna strävar personalen efter att använda sig av de konsekvenspedagogiska samtalsmetoderna, påpekade en respondent. Ifall fången upprepade gånger väljer sådant som får en olycklig konsekvens, så bör samtalen innehålla sådant som berör konsekvenser, och i sådana fall används konsekvenspedagogiska metoder.

En respondent förklarade att tillvägagångssättet när någon bryter mot hållningarna varierar beroende på situationen, vilket överensstämmer med Bay's beskrivning om användningen av de konsekvenspedagogiska metoderna (se ovan, kap. 2.4). Två av respondenterna nämnde att handlingar som bryter mot hållningarna vanligen hanteras genom samtal med fången. Genom samtalet klagörs problemet och man försöker att komma fram till en bra lösning, klagör för fången att detta inte är förenligt med att vara vid Leira och att personen bör ändra riktning. Respondenten poängterade att det är viktigt att fången själv inser vad problemet innebär och sade att personalen försöker hitta en god lösning i samråd med fången, belysa problemet och fråga fången vad hen anser att är en förnuftig lösning. Ifall det inte räcker med en muntlig tillsägelse så tar personalen till andra åtgärder som kan innebära en konsekvens att gå miste om möjligheter att delta i fritidsaktiviteter och liknande.

En respondent pratade om att antalet samtal och chanser fången ges är individuellt och beror på situationen samt fångens mottaglighet och inställning. Somliga fångar får fler samtal i hopp om att de ska inse att de är inne på fel spår och att deras handlingar inte är förenligt med det att vara vid Leira, eftersom det bryter mot Leiras hållningar. Somliga får färre samtal innan de får beskedet att de inte kan vara kvar vid Leira om de inte förändrar sitt beteende. Tillvägagångssätten som respondenterna nämnde ovan kan jämföras med de konsekvens-

pedagogiska metoderna *appel*, *anmodan* och *påbud*, som används när man vill sätta igång en process för ett förändrat beteende hos individen (se ovan kap. 2.4.1).

Leira är främst hållningsstyrkt, och vilka konsekvenser som följer beror på handlingen och situationen. Dock finns det ett antal regler på fängelset för vilka det är noll tolerans och konsekvenserna är klart synliga på förhand. Fångarna bör känna till detta redan första dagen de är vid Leira. Det är inte tillåtet att lämna Leiras område, förutom i samband med permissioner och aktiviteter som ordnas av fängelset. När permissionen eller aktiviteten är slut ska de återvända till Leira. Bruket av våld samt att ta med sig eller använda droger och alkohol vid fängelset är strikt förbjudet. Ifall någon av dessa regler bryts leder det till att fången förs tillbaka till en sluten anstalt. Mobbning och trakassering som inte slutar trots samtal och uppmaningar kan även leda till att fängelsen blir överförd till en sluten anstalt. Överföringen av fången till en sluten anstalt kan jämföras med den konsekvenspedagogiska metoden *bortvisning*, vilket är en konsekvens till följd av nolltolerans för missbruk, kriminella handlingar eller fysiskt våld (se ovan, kap. 2.4.3).

En respondent påpekade att våld på fängelset är ovanligt och det är sällan fångar behöver överföras tillbaka till en sluten anstalt. Ifall en fånge har använt alkohol eller droger på permissionen och berättar om det självmant, ges fången möjlighet att vara kvar vid Leira genom att delta i ett samtalsprogram. Fångarna kan också välja att bli överförd tillbaka till en sluten anstalt om de önskar det i stället. Ifall fången inte berättar själv utan blir avslöjad genom blåstest eller urinprov, då överförs fången direkt tillbaka till en sluten anstalt.

En av respondenterna nämnde att somliga fångar testar gränserna en hel del, men oftast håller de sig precis inom gränsen och därmed är inte så ofta som någon bryter mot Leiras regler. Om fångarna går över gränsen så innebär det konsekvenser för dem och det kan leda till att de blir överförda till en sluten anstalt, sade respondenten. En tid på en sluten anstalt innebär att de får en timeout och tid att tänka över vad de vill samt reflektera över ifall de vill tillbaka till Leira och är motiverade att uppföra sig i förhållande till hållningarna och reglerna. De flesta vill tillbaka, och har därmed kanske lärt sig något av tankeprocessen, påpekade respondenten.

7.2.7 Social handlingskompetens

För att ingå och fungera i det sociala sammanhanget som samhället utgör krävs en viss social handlingskompetens samt ett beteende som accepteras av övriga människor i samhället och

motsvarar de krav och förväntningar som samhället utgörs av (se ovan, kap. 2.3.6). Konsekvenspedagogikens prioritering av och förutsättningar för en social handlingskompetens är väldigt positivt eftersom det är något som är bristfälligt eller saknas hos många fångar, påpekade en respondent. Respondenten ansåg att konsekvenspedagogiken och den sociala handlingskompetensen bidrar till en meningsfullare soning: *"Det er med på å gjøre et fengselsopphold mer meningsfylt enn å bare vær på et sted og sone for å gjennomføre en straff"*. Genom den sociala handlingskompetensen kan en person nämligen förbättra den kompetensen som berör hur hen uppträder och fungerar i samhället.

En respondent beskrev att fångens sociala handlingskompetens tränas på arbetet och genom olika samtal och dialoger vid fängelset. Vid fängelset ordnas även gruppverksamhet för fångarna, vilket är frivilligt för fångarna att delta i. Larsen (2001) beskriver gruppverksamhet vid Leira med den sociala handlingskompetensen som ett genomgående tema och fokusområde. Det framkom dock inte ur intervjuerna ifall gruppverksamheten vid Leira fortfarande lägger lika stor vikt på den sociala handlingskompetensen som då Larsen beskrev den (se ovan, kap. 4.2). Däremot framkom det att gruppverksamhet fortfarande ordnas i form av en samtalsgrupp för personer med missbruksproblem samt i form av en föräldravägledningskurs som behandlar föräldarollen.

7.2.8 Konsekvenspedagogikens styrkor och svagheter

En respondent påpekade att konsekvenspedagogiken innebär en mer krävande pedagogisk plattform att arbeta enligt, jämfört med många andra pedagogiska metoder. Hen hänvisade till hållningsstyrningen som konsekvenspedagogiken utgörs av och förklarade att ett sådant förhållningssätt kräver mer av pedagogen än en regelstyrd pedagogik. Det faktum att konsekvenspedagogiken är krävande såg respondenten dock inte som något negativt utan däremot upplevde respondenten att det konsekvenspedagogiska arbetssättet innebär motiverande utmaningar.

Samtliga respondenter ansåg att det finns mycket som är positivt med konsekvenspedagogiken. Två respondenter nämnde den sociala handlingskompetensen som en fördel med pedagogiken. Även den människosyn som konsekvenspedagogiken baserar sig på ansågs vara en av pedagogikens fördelar. Konsekvenspedagogikens principer som gäller respekt, lika värde, tolerans och öppenhet beskrevs som viktiga fördelar utav en respondent. Även den individuella behandlingen av varje individ ansågs vara en fördel med konsekvenspedagogiken. En respondent påpekade att fördelen med tillämpningen av denna pedagogik vid Leira är att fängelsepersonalen har en gemensam utbildning i konsekvenspedagogik. Hen

sade att det är väldigt viktigt att ha en gemensam plattform och en pedagogisk förankring i grunden, vilket konsekvenspedagogiken erbjuder. En annan respondent som var av liknande åsikt nämnde att konsekvenspedagogiken är en väldigt bra teoretisk modell och plattform att arbeta utifrån. Två respondenter nämnde hållningsstyrningen som en fördel.

Respondenterna hade olika åsikter när det gällde konsekvenspedagogikens nackdelar. En sade att konsekvenspedagogiken ställer väldigt stora krav på de anställda och förutsätter att personalen har en väldigt lik uppfattning om hur konsekvenspedagogiken bör praktiseras. Hen påpekade att personalen har lite olika uppfattning om detta, och därmed blir det tidvis olika praxis av de anställda. Detta bidrar till en förvirring bland fångarna, vilket motarbetar personalens strävan efter att fången över tid ska möta liknande situationer och praxis av alla anställda, sade respondenten. En annan påpekade att tillämpningen av konsekvenspedagogiken vid ett fängelse innebär att det trots allt måste vara en del regler. Respondenten sade att det ibland kan handla om reaktioner som inte är helt logiska, vilket inte är förenligt med konsekvenspedagogiken som förespråkar att en reaktion och konsekvens ska vara logisk. Därmed ansåg respondenten att det kan vara utmanande att tillämpa konsekvenspedagogiken så som den är, och praktisera den inom det system som kriminalvården innebär. En tredje ansåg att konsekvenspedagogiken kan medföra en tendens att bli en aning fastlåst i tankegångar och motverka öppenheten för andra inspel och impulser ute i samhället som kunde användas vid Leira.

En respondent nämnde att konsekvenspedagogiken trots nackdelarna är en bra pedagogisk modell som troligen skulle kunna fungera bra på andra motsvarande enheter med öppeningsform. En annan ansåg att konsekvenspedagogiken kan användas som en effektiv metod inom kriminalomsorgen men att det troligtvis passar bättre vid ett öppet fängelse än vid en sluten anstalt. En av respondenterna ansåg att konsekvenspedagogiken kan tillämpas i olika grad på olika ställen men var osäker över om pedagogiken fungerar lika bra oavsett var den tillämpas.

”Det kan brukes overallt, du har jo bruk for det overalt. Men om det har like bra virkning overalt, det er usikkert.”

7.2.9 Fysisk aktivitet vid Leira

Fysisk aktivitet är något som prioriteras vid fängelset och fångarna har möjlighet att utöva olika former av fysisk aktivitet regelbundet (se ovan, kap. 4). Vid Leira finns ett gym med

möjligheter till styrketräning och därtill ordnas olika lagsporter samt aktiviteter ute i naturen såväl om sommaren som på vintern. Fångarna vid Leira har möjlighet att önska olika slags aktiviteter och därmed påverka vilka aktiviteter som ordnas. De har även möjlighet att åka på turer tillsammans med någon utav personalen och det ordnas bland annat skidning, promenader, friluftsturer och övernattningsturer. Förekomsten av olika slags aktiviteter är viktigt, eftersom var och en kan och tycker om olika saker, påpekade en respondent. Två respondenter beskrev att de försöker att få med fångarna att komma och prova på så att de själva får bilda sig en uppfattning om aktiviteten, och om de får en positiv upplevelse motiverar det dem att fortsätta med aktiviteten.

Respondenterna upplevde att fysisk aktivitet i form av motion och träning har en stor betydelse vid fängelset och två av dem sade att de anser att fysisk aktivitet bidrar till att göra tiden i fängelse mer meningsfull. Samtliga respondenter påpekade att motion och träning är bra för kroppen men även för sinnet och välmåendet. Utöver dessa fysiska och psykiska fördelar nämnde två respondenter även att fysisk aktivitet kan leda till en *mestringsfølelse*, en positiv känsla av att klara av något. Olika former av motion och träning kan nämligen fungera som en positiv utmaning för fången, vilket kan resultera i en känsla av att bemästra något och på detta sätt stärker fångens tilltro till den egna förmågan (se ovan, kap. 5.2.1).

Samtliga respondenter ansåg att den fysiska aktiviteten inverkar positivt på den sociala miljön vid Leira. De anställda är ofta med och tränar och motionerar med fångarna, vilket respondenterna upplevde som positivt eftersom det ansågs bidra till en god gemenskap och sammanhållning. En respondent nämnde att barriären mellan fångar och fängelsepersonal på ett sätt bryts ner när de tränar eller motionerar tillsammans i grupp. Att tillsammans ägna sig åt en gemensam aktivitet, speciellt när det gäller lagsport, bidrar till gemensamma erfarenheter och trevliga samtalsämnen att diskutera. En annan nämnde att fångarna kan dela positiva upplevelser med andra genom att träna och motionera tillsammans.

En respondent påpekade att träningen kan fungera som en kontakt till samhället utanför fängelset samt fungera som ett sätt att bygga upp och understöda fångens sociala nätverk: *”Hvis noen, for eksempel tidligere har vært med i et fotballmiljø, så kan vi reetablere det. Så kan dem få permisjon for å være med på treninga”*. Detta kan jämföras med Meek's beskrivning om hur det sociala nätverket samt individens integrering i samhället kan stödas genom att fången deltar i lagsporter utanför fängelset och fortsätter med detta efter frigivningen (se ovan, kap. 5.2.3).

8 Diskussion

Syftet med studien var att undersöka konsekvenspedagogiken och den fysiska aktiviteten som en del av Leiras verksamhetsmodell, för att ta reda på dess inverkan på fången och soningstiden. I studien framkom det att konsekvenspedagogiken uppskattades och ansågs fungera som förberedelse inför livet ute i samhället efter frigivningen. Faktorer som framstod som speciellt viktiga och som påverkade soningstiden positivt var den människosyn som präglar Leira, det individuella ansvaret samt meningsfull sysselsättning i form av ett arbete och fysisk aktivitet.

Den första frågeställningen handlade om på vilket sätt konsekvenspedagogiken kommer till uttryck på fängelset. Resultatet tyder på att konsekvenspedagogiken fungerar som en gemensam grund för fängelsepersonalens arbetssätt och det är tydligt att Leira har inspirerats av konsekvenspedagogiken, även om den inte verkar tillämpas i lika stor utsträckning som vid TAMU. Konsekvenspedagogiken vid Leira kommer till uttryck främst genom människosynen och bemötandet av fångar samt den ökade friheten och ansvaret för fångarna. Att avtjäna ett fängelsestraff vid Leira innebär nämligen att stå på egna ben och ta ansvar, vilket i sin tur förutsätter handlingsutrymme och frihet att handla och ta egna beslut. Leiras prioritering av arbetsträning, den sociala tillvaron samt de dagliga dialogerna och samtalen mellan fångar och fängelsepersonal kan även kopplas till konsekvenspedagogiken. Ytterligare konsekvenspedagogiska aspekter när det gäller fängelsets verksamhet är tillämpningen av hållningar och konsekvenser samt personalens vägledning av fångarna. Det är fångens val att välja hur hen ska handla men personalen hjälper fången att se olika valmöjligheter och förstå sambandet mellan handling och konsekvens.

Den andra frågeställningen var hur fångar och fängelsepersonal upplever användningen av konsekvenspedagogiken. Resultatet visar att konsekvenspedagogiken, speciellt när det gäller människosynen samt friheten och ansvaret upplevs som något positivt av såväl fångar som fängelsepersonal. Samtliga respondenter upplevde att konsekvenspedagogiken var en del av Leira, men det framkom även att en del ansåg att konsekvenspedagogiken gärna kunde användas mera. Hälften av respondenterna jämförde ansvaret under tiden i fängelset med det ansvar som livet utanför fängelset innebär och ansåg att friheten och ansvaret som präglar soningen vid Leira fungerar som en förberedelse inför den frihet och det ansvar som väntar efter frigivningen. Fängelsepersonalen ansåg att det finns mycket som är positivt med konsekvenspedagogiken, och bland fördelarna nämndes den sociala handlingskompetensen samt den människosyn som konsekvenspedagogiken baserar sig på. Fångarna ansåg att de

hade nytta av den ökade friheten och ansvaret som soningen vid Leira innebär. De uppgav att konsekvenserna vid Leira motiverade dem, eftersom de ansåg att ett gott uppförande lönar sig. Människosynen som präglar Leiras verksamhet ansågs vara mycket positiv och fångarna upplevde att bemötandet av personalen vid Leira bygger på respekt och lika värde. Resultatet kan jämföras med tidigare studier som funnit friheten och ansvaret samt bemötandet av fångarna med respekt och jämlikhet som förklaringar till den positiva kritiken av fängelset och konsekvenspedagogiken (Kurtén-Vartio, 1999; Steiro et. al., 2013).

Den tredje frågeställningen var vilken betydelse motion och träning har vid Leira och hur det påverkar fången och fängelsemiljön. Resultatet tyder på att fysisk aktivitet i form av motion och träning har en stor betydelse vid fängelset samt att den fysiska aktiviteten påverkar fången och fängelsemiljön positivt. De intervjuade fångarna upplevde att motion och träning påverkar dem positivt och de beskrev positiva psykiska effekter så som ett förbättrat humör och välbefinnande. De som tränade beskrev träningsmiljön som social och positiv. Fängelsepersonalen som intervjuades ansåg att den fysiska aktiviteten inverkar positivt på den sociala miljön vid Leira. De anställda är ofta med och tränar och motionerar med fångarna, vilket respondenterna upplevde som positivt eftersom det ansågs bidra till en god gemenskap och sammanhållning. Resultatet kan jämföras med en australiensisk studie som visar att fysisk träning kan påverka fängelsemiljön positivt genom att förbättra gemenskapen och fungera som främjande för harmonin och teamkänslan (Gallant et.al., 2014).

9 Kritisk granskning

Fördelen med att använda en kvalitativ metod i undersökningen var att resultaten blir mer beskrivande och detaljerade jämfört med en kvantitativ undersökning. Nackdelen med tillvägagångssättet var att det går åt mer tid och resurser per respondent jämfört med en kvantitativ undersökning, vilket leder till ett färre antal respondenter och därmed är urvalet inte nödvändigtvis representativt och generaliserbart. Det insamlade materialet transkriberades för att underlätta analysen och för att undvika missförstånd. Genom den fenomenografiska dataanalysmetoden kategoriserades sedan respondenternas svar i mindre delar som kunde jämföras med varandra på ett överskådligt sätt utan att viktig information gick förlorad.

I efterhand kan det konstateras att ämnet kunde ha avgränsats ytterligare genom att fokusera på endera konsekvenspedagogik eller fysisk aktivitet. Studien kunde även ha avgränsats till

att endast undersöka fångarnas eller fängelsepersonalens uppfattning, för ett ökat antal respondenter från samma grupp, vilket hade ökat resultatets tillförlitlighet och generaliserbarhet. Dock innebar valet att intervjua både fångar och fängelsepersonal ett bredare perspektiv samt möjligheten att jämföra fångars och fängelsepersonals uppfattning av konsekvenspedagogiken och den fysiska aktiviteten vid Leira.

En del av intervjufrågorna som berörde konsekvenspedagogiken var ganska breda och öppna vilket förutsatte att fångarna och personalen var väl insatta i konsekvenspedagogiken. Orsaken till detta är att det vid utformandet av intervjuguiden fanns en tanke om att inte styra intervjuerna för mycket. Dock kunde det vid analysen av materialet konstateras att fler följdfrågor kunde ha ställts för att få en mer detaljerad beskrivning kring vissa fenomen och därmed information som går mer på djupet.

Källförteckning

- Andersen, K., 1995. Fysisk trening, psykisk helse og motivasjon. *KRUS småskrift*, 95(1) s. 11-15.
- Bay, J., 2005. *Konsekvenspædagogik. En pædagogik om eksistens og social handlingskompetence*. Köpenhamn: Borgen.
- Bay, J., 2008. *Vigtige elementer i en uddannelseskultur, som bygger på konsekvenspædagogik*. [Online] http://www.konsekvenspædagogik.dk/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/13_Vigtige-elementer-i-en-uddannelseskultur-som-bygger.pdf [hämtat 02.01.2018].
- Dahlgren, L. O., & Johansson, K., 2009. Fenomenografi. i: A., Fejes & R., Thornberg red. *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.
- Durcan, G. & Zwemstra, J. C., 2014. Mental health in prison. In: S. Enggist, L. Møller, G. Galea & C. Udesen eds. *Prisons and health*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- Faskunger, J., 2013. *Fysisk aktivitet och folkhälsa*. Lund: Studentlitteratur.
- Gallant, D., Sherry, E. & Nicholson, M., 2014. Recreation or rehabilitation? Managing sport for development programs with prison populations. *Sport Management review*, 18(1), p. 45-56.
- Hammerlin, Y., 1997. Jens Bays "Konsekvenspædagogikk"- en samtale med Jens Bay i København (TAMU-centeret) den 26.11.1996. *KRUS småskrift*, 97(2), s. 1-28.
- Hammerlin, Y. & Fridhov I-M., 1994. *Travelt men meningsfullt. En undersøkelse om det å tjenestegjøre på Leira*. Oslo: KRUS.
- Hassmén, P., Hassmén, N & Plate, J., 2003. *Idrottspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Holme, I. M. & Solvang, B. K., 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitative og kvantitative metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Kjær, R. & Sørensen K-G., 2017. *Konsekvenspædagogisk vejledning*. Danmark: Trænings-skolens arbejdsmarkedsuddannelser.

Kriminalomsorgen, (u.å.). *Trondheim fengsel, avdeling Leira*. [Online]
<http://www.kriminalomsorgen.no/trondheim-fengsel-leira-avdeling.5056851-237612.html>
 [hämtat: 28.08.2018].

Kriminalomsorgen, (u.å.). *Type fengsel og sikkerhet*. [Online]
<http://www.kriminalomsorgen.no/type-fengsel-og-sikkerhet.237877.no.html>
 [hämtat: 28.08.2018].

Kurtén-Vartio, S., 2005. *TAMU- en annorlunda skola. En studie av den konsekvenspedagogiska yrkesutbildningen i dansk arbetsmarknadspolitik*. Åbo: Åbo akademis förlag.

Kurtén-Vartio, S., 1999. *Fängslande program- en utredning över de intagnas verksamhetsprogram i fängelserna i Norden*. København: Nordisk ministerråd.

Kvale, S. & Brinkmann, S., 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsen, E. & Hammerlin, Y., 1997. Konsekvenspedagogikk. Utdrag fra boka "Menneskesyn- i teorier om mennesket" 1997. *KRUS småskrift*, 97(2), s. 29-37.

Larsen, E., 2001. *Gruppevirksomhet ved Trondheim fengsel avdeling Leira*. Oslo : KRUS.

Lehtinen, T., 2013. *Eksistensialismi. Vapauden filosofia*. Latvia: Arktinen Banaani.

Lindwall, M., 2011. *Självkänsla. Bortom populärpsykologi och enkla sanningar*. Lund: Studentlitteratur.

Lynch, W. J., Peterson, A. B., Sanchez, V., Abel, J., & Smith, M. A., 2013. Exercise as a novel treatment for drug addiction: a neurobiological and stage-dependent hypothesis. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 37(8), p. 1622-1644.

Meek, R., 2014. *Sport in Prison: Exploring the Role of Physical Activity in Correctional Settings*. Routledge.

Montanari, L., Royuela, L., Pasinetti, M., Giraudon, I., Wiessing, L. & Vicente, J., 2014. Drug use and related consequences among prison populations in European countries. In: S. Enggist, L. Møller, G. Galea & C. Udesen eds. *Prisons and health*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

Nelson, M., Specian, V. L., Tracy, N. C., & DeMello, J. J., 2006. The Effects of Moderate Physical Activity on Offenders in a Rehabilitative Program. *Journal of Correctional Education*, 57(4), p. 276-285.

Parker, A., Meek, R. & Lewis, G., 2014. Sport in a Youth Prison: Male Young Offenders' Experiences of a Sporting Intervention. *Journal of Youth Studies*, 17(3), p. 381-396.

Rambøll, 2016. *TAMU-effekten. En rapport om job- og uddannelseseffekter & samfundsøkonomiske gevinster*. [Online] <http://www.tamu.dk/media/134467/ramboell-tamu-effekten-en-rapport-om-job-og-uddannelse.pdf> [hämtat 13.01.18].

Sartre, J-P., 1946. *Existentialismen är en humanism*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Social Exclusion Unit, 2002. *Reducing re-offending by ex-prisoners*. London: Cabinet Office.

Steiro, T. J., Johansen, P., Andersen, B. & Olsvik, L. S., 2013. Balancing Structure and Learning in an Open Prison. *International Journal of Management, Knowledge and Learning*, 2(1), p. 101–121.

TAMU, u.å. *De 9 uddannelser*. [Online] <http://www.tamu.dk/tamu-uddannelsen/de-9-uddannelser/> [hämtat 06.01.18].

Thorsén, H., 2008. *Människosyn och etik*. Stockholm: Remus förlag.

World Health Organization, 2003. *Health and development through physical activity and sport*. Geneva : World Health Organization.

World Health Organization, 2010. *Global recommendations on physical activity for health*. Geneva : World Health Organization.

WHO Regional Office for Europe, 2013. *Good governance for prison health in the 21st century. A policy brief on the organization of prison health*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

Bilaga 1: intervjuguide

Intervjuer med fångar (insatte)

- Hur var det att komma till Leira? Var någonting svårt att anpassa sig till? Hur är Leira jämfört med fängelser du tidigare sonat på?
- Vad tycker du att är bra respektive dåligt gällande soningen vid Leira? Varför?
- Vad vet du om det sätt man arbetar på vid Leira (konsekvenspedagogiken)?
- Hur upplever du att du blir bemött av ansatte vid Leira? Vad har du för åsikter och erfarenheter om samtal och dialoger med ansatte?
- Har tiden vid Leira motiverat dig till att ändra riktning i livet och välja annorlunda än du tidigare har gjort?
- Vad tycker du om ansvaret och friheten vid Leira? Hur ser du på framtiden och tiden efter frigivningen från Leira?
- Hur upplever du arbetet eller studierna vid fängelset?
- Har du någon gång brutit mot hållningarna vid Leira? Vad blev konsekvenserna och hur reagerade du på dem?
- Vad är din inställning till andra insatte och det sociala fellesskapet vid Leira?
- Vad tycker du om möjligheten till att ägna sig åt fysisk aktivitet vid fängelset? Vad anser du om aktiviteterna som ordnas?
- Vad tycker du om träning, och hur påverkas du av att träna eller motionera? Vad motiverar dig till att träna?

Intervjuer med fängelsepersonal (ansatte)

- Hur tycker du att det är att jobba vid Leira? Vad motiverar dig i ditt arbete på Leira?
- Har du fått utbildning i konsekvenspedagogik, och isåfall på vilket sätt?
- Hur tillämpas konsekvenspedagogiken på Leira?
- Vad är din syn på konsekvenspedagogiken? Anser du att det är en effektiv metod att använda inom kriminalomsorgen?
- Kan du berätta om samtalen och dialogerna med insatte?
- Kan du berätta om hållningarna och konsekvenserna vid Leira?
- Vad anser du att är det viktigaste redskapet på Leira för att möjliggöra förändring hos insatte och bidra till en meningsfullare soning?
- Vilken vikt har fysisk aktivitet vid Leira och vad motiveras det med?
- Hur ordnas den fysiska aktiviteten på fängelset?
- Hur påverkas den sociala miljön och gemenskapen vid fängelset av fysisk aktivitet?